

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Att utreda och bedöma känslomässig tillgänglighet

- En kvalitativ studie om socialsekreterares förutsättningar i arbetet att bedöma om barn får sina känslomässiga behov tillgodosedda

SQ1562, Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15 hp
Scientific Work in Social Work, 15 higher education credits
Kandidatnivå
Termin 6, VT 2015
Författare: Emma Svernling och Therese Åhs
Handledare: Ing-Marie Johansson

Abstract

Titel: Att utreda och bedöma känslomässig tillgänglighet

- En kvalitativ studie om socialsekreterares förutsättningar i arbetet att bedöma om barn får sina känslomässiga behov tillgodosedda

Författare: Emma Svernling och Therese Åhs

Nyckelord: Socialtjänsten, barns känslomässiga behov, utredning, bedömning
Social services, children's emotional needs, investigation, assessment

Ett av de största arbetsfälten för socionomer är utredningsarbetet med barn och unga som misstänks fara illa, inom socialtjänsten. Socialsekreterare som arbetar inom detta område ska utreda om barn får sina behov tillgodosedda på flera olika områden, ett av dessa områden är de känslomässiga behoven. Syftet med vår studie var att lyfta fram socialsekreterarnas upplevelser kring att utreda känslomässig tillgänglighet och om barn får sina känslomässiga behov tillgodosedda i barnavårdsärenden, samt att se vilka möjligheter och svårigheter som finns på detta område. Vår studie bygger på empiriskt material i form av intervjuer med socialsekreterare samt autentiska utredningar. Studiens teoretiska perspektiv är utvecklingsekologi samt det teoretiska begreppet kunskap. Vårt resultat visar att utredning av känslomässig tillgänglighet och barns känslomässiga behov är ett komplext arbete som kräver flera sorters kunskap och flera faktorer påverkar möjligheterna att utreda. Socialsekreterarna lyfter upp att de gärna vill ha någon mer konkret problematik att gå på, såsom exempelvis föräldrars missbruk eller att barnet uppvisar symptom som visar på att barnet far illa. Bedömningar om ifall barn får sina känslomässiga behov tillgodosedda fokuserar ofta på föräldrarnas känslomässiga tillgänglighet och det görs sällan bedömningar på olika nivåer i barnets liv. Socialsekreterarna säger att de inte har något stöd i sina bedömningar av känslomässig tillgänglighet och barns känslomässiga behov, varken i organisationen eller i BBIC. De anser sig inte heller ha den kunskap som krävs för att tydligt kunna visa på vilka konsekvenser det blir för barnet när de inte får sina känslomässiga behov tillgodosedda. Mycket av bedömningarna som görs grundar sig istället på den enskilda socialsekreterarens praktiska vishet grundad i erfarenhet, värderingar, känsla och egen tolkning av den information som framkommer. Studien visar att socialsekreterarnas upplevelse är att även utfall i rättsliga sammanhang påverkas av enskilda advokaters och domares värderingar och hur de, utifrån sin kunskap, tolkar den information som framkommer i utredningarna.

Ett stort tack...

Vi vill först och främst rikta ett stort tack till våra intervjupersoner som tagit sig tid till att ställa upp på intervjuerna och så generöst delat med er av den kunskap och de erfarenheter ni har. Utan er hade vår studie inte blivit möjlig. Vi vill även tacka för att vi fått ta del av era utredningar, då det bidragit med viktigt material till vår studie. Vi har båda lärt oss så oerhört mycket om vårt framtida yrke.

Vi vill också rikta ett stort tack till vår handlare Ing-Marie Johansson som redan från dag ett varit så oerhört entusiastisk till vårt ämne i studien. Under uppsatsens gång har hon varit ett stort stöd och hjälpt oss mycket samt visat ett stort engagemang.

Vi vill även rikta ett stort tack till våra familjer och vänner som varit ett stort stöd och ”peppat” oss genom uppsatsen. Ni är ovärderliga!

Tack!!!

Emma och Therese

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	1
1.1 BEGREPPSDEFINITIONER.....	3
1.1.1 Känsломässig tillgänglighet.....	3
1.1.2 Barns känsломässiga behov.....	3
1.1.3 Känsломässig misshandel och försummelse.....	3
1.1.4 Barnavårdsutredning.....	4
1.2 PROBLEMFÖRMULERING.....	4
1.3 SYFTE	5
1.4 FRÅGESTÄLLNINGAR.....	5
2. BAKGRUND	6
2.1 BARNS RÄTTIGHETER.....	6
2.2 SOCIALTJÄNSTENS ANSVAR FÖR BARN	6
2.3 FÖRHANDBEDÖMNING, UTREDNING OCH BESLUT I BARNAVÅRDSUTREDNINGAR	7
2.4 BBIC – BARNETS BEHOV I CENTRUM	8
3. TIDIGARE FORSKNING OCH RAPPORTER.....	10
3.1 BARN BEHOV AV KÄNSLOMÄSSIG TILLGÄNGLIGHET OCH ANKNYTNING.....	10
3.2 KONSEKVENSER FÖR BARN UTVECKLING OCH HÄLSA VID KÄNSLOMÄSSIG MISSHANDEL OCH FÖRSUMMELSE.....	12
3.3 ATT UTREDA KÄNSLOMÄSSIG TILLGÄNGLIGHET	13
3.4 ANALYS, BEDÖMNINGAR OCH BESLUTFATTANDE I BARNAVÅRDSUTREDNINGAR	15
3.5 SAMMANFATTNING AV TIDIGARE FORSKNING	19
4. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	20
4.1 UTVECKLINGSEKOLOGI.....	20
5. METOD	27
5.1 METODVAL.....	27
5.2 FÖRFÖRSTÅELSE	27
5.3 LITTERATURSÖKNING	28
5.4 DATAINSAMLINGSMETOD.....	28
5.5 URVAL.....	29
5.6 GENOMFÖRANDE AV STUDIEN	30
5.7 ANALYSMETOD	31
5.7.1 Tematisk analys.....	31
5.7.2 Kvalitativ innehållsanalys.....	31
5.7.3 Analysgenomförande	32
5.8 ARBETSFÖRDELNING.....	33
5.9 RELIABILITET OCH VALIDITET	33
5.10 GENERALISERBARHET.....	34
5.11 ETISKA ÖVERVÄGANDEN	34
5.11.1 Informationskravet.....	35
5.11.2 Samtyckeskravet.....	35
5.11.3 Konfidentialitetskravet.....	36
5.11.4 Nyttjandekravet.....	36
5.12 METODKRITIK	37

6. RESULTAT OCH ANALYS	39
6.1 PRESENTATION AV UTREDNINGSMATERIALET.....	39
6.2 IDENTIFIERA KÄNSLOMÄSSIG TILLGÄNGLIGHET	40
6.2.1 Tankar om känslomässig tillgänglighet.....	40
6.2.2 Att utreda känslomässig tillgänglighet i förhållande till annan problematik..	43
6.2.3 Analys och bedömning av känslomässig tillgänglighet.....	46
6.3 VÄGLEDNING.....	49
6.3.1 Manualbaserad vägledning.....	49
6.3.2 Vägledning i organisationen.....	51
6.4 PROGNOSE.....	53
6.4.1 Prognoser vid ansökan om vård enligt LVU	53
6.4.2 Prognoser i utredningar som leder till frivilliga insatser	59
6.4.3 Omgivningens betydelse för prognoser	61
6.5 TYDLIGHET OCH KOMMUNIKATION	64
6.5.1 Att kommunicera känslomässiga brister till föräldrar	64
6.5.2 Att kommunicera känslomässiga brister till domstol	67
7. SAMMANFATTNING.....	69
8. AVSLUTANDE DISKUSSION	71
9. FÖRSLAG TILL VIDARE FORSKNING.....	74
REFERENSER.....	75
BILAGOR.....	78

1. Inledning

Ett stort och viktigt arbetsfält för socionomer i Sverige idag är det arbete med barn som misstänks fara illa, som bedrivs inom ramen för socialtjänstens individ- och familjeomsorg. Denna uppsats kommer att handla om en del av detta arbete, närmare bestämt om socialtjänstens arbete med att utreda och bedöma om barn, som är aktuella för utredning inom den sociala barnavården, får sina känslomässiga behov tillgodosedda. Enheten där vi genomfört vår studie ligger i en kommun i Västsverige och vår studie baserar sig på intervjuer med socialsekreterare som arbetar med utredningar av barn 0-12 år, samt autentiska barnavårdsutredningar hämtade från denna enhet. Uppsatsen är inriktad på det arbete som sker på fältet och är tänkt att läsas av de som arbetar eller utbildar sig för att arbeta inom den sociala barnavården. Vi har förhoppning om att vi, med denna uppsats, ska kunna ge något tillbaka till det fält där vi genomfört vår studie och utbildar oss för att arbeta inom i framtiden.

Barn har, enligt svensk lag, rätt till liv, hälsa och utveckling (FB 6 kap. 1§). De har rätt till omvårdnad, att få växa upp under trygga förhållanden och få ha någon att lita på. Barn ska även skyddas mot diskriminering och annan kränkande behandling (Socialstyrelsen 2015b). Det är ett barns vårdnadshavare som har ansvaret att se till att barnet får sina behov tillgodosedda (FB 6 kap. 2§) När ett barn misstänks fara illa har samhället dock det yttersta ansvaret att utreda och se till att barnet får den hjälp och det stöd som behövs för att barnets ska få sina behov tillgodosedda (Socialstyrelsen 2015b). Ponnert (2015a) menar att det inte går att se på den sociala barnavården som en praktik gemensam över hela landet. Trots att det finns nationella riktlinjer och lagstiftning om exempelvis dokumentation och handläggning finns det stora skillnader i hur arbetet bedrivs beroende på vilken kommun man tittar på. Vi kommer därför nu inledningsvis och kortfattat att ta upp två faktorer som vi uppfattar påverkar arbetet med barnavårdsutredningar i den kommun där vi genomför vår studie.

Arbetet med utredningar av barn och unga i kommunen där vi genomför vår studie, sker med stöd i Socialstyrelsens system för handläggning och

dokumentation inom den sociala barnvården, BBIC (Barns Behov I Centrum). Vi kommer att gå närmare in på BBIC senare i uppsatsen men vill redan här nämna att detta påverkar utredningsarbetet. Ett annat synsätt som vi kan se påverkar arbetet på enheten där vi genomför vår studie, är det psykodynamiska perspektivet på barn och föräldraskap som lyfts upp i Kari Killéns bok *Svikna barn* (1994). Boken återfinns på i princip varje socialsekreterares kontor och har, i samtal med de som arbetar på socialkontoret, flera gånger lyfts upp som något som används i och påverkar socialsekreterarnas arbete. Killén (1994) skriver att även om synen på föräldraskap är beroende av både kulturellt och historiskt sammanhang så finns några föräldraförmågor som är avgörande för barnets utveckling och som kan ses som universella. Dessa föräldraförmågor innefattar bland annat förmågan till ett positivt samspel med barnet och att kunna känna empati med barnet. De innefattar även förmågan att kunna sätta barnets behov framför sina egna samt förmågan att härbärgera sina egna och barnets känslor. Killén (1994) beskriver att föräldrar som inte själva fått denna känslomässiga omsorg i sin uppväxt ofta har en stor oförmåga att leva sig in i och ge omsorg samt att kunna visa kärlek till sitt egna barn och att brister i den känslomässiga omsorgen om barn därför ofta går vidare från generation till generation.

Vi anser det också som viktigt att redogöra för vår egen kunskapssyn redan tidigt i uppsatsen då detta påverkar vår framställning. Vi har en konstruktionistisk syn på kunskap och menar att ord, bilder och meningar som förmedlas mellan människor och tolkningen av dessa är det som skapar kunskap och möjliggör en gemensam förståelse av verkligheten. Detta innebär att vi även ser på begreppet känslomässig tillgänglighet som något vars innehåll skapas i den sociala verkligheten. Det som människor gemensamt förstår som känslomässig tillgänglighet påverkar vår tolkning och bedömning av barns känslomässiga behov. Vår uppsats fokuserar dock på innehållet i det som sägs i intervjuer och skrivs i utredningarna och lägger inget särskilt fokus på de språkliga konstruktionerna av barn, barns behov och föräldraförmåga som görs i tal och skrift, trots att vi är övertygade om att dessa språkliga och sociala konstruktioner i allra högsta grad påverkar arbetet.

1.1 Begreppsdefinitioner

Vi kommer här att definiera några centrala begrepp då vi anser att det är viktigt att ha med sig dessa in i uppsatsens problemformulering, syfte och frågeställningar.

1.1.1 Känsломässig tillgänglighet

I och med att BBIC används i den kommun där vi genomför vår studie, är det även den definition av känsломässig tillgänglighet som återfinns i BBIC som vi kommer att använda oss av i denna uppsats. Socialstyrelsen skriver följande om känsломässig tillgänglighet: ”Föräldraskap handlar om att uppmuntra och engagera sig i barnet på ett känsломässigt positivt sätt och vara lyhörd för barnets signaler och anknytningsbehov” (Socialstyrelsen 2013 s.50). Enligt denna mening innebär alltså känsломässig tillgänglighet att barnen, av vuxna som står dem nära, får uppmuntran och engagemang, att den vuxne visar lyhördhet för barnets signaler och att barnet får möjlighet att knyta an till en trygg vuxen. Känsломässig tillgänglighet handlar också om en förmåga hos den vuxne att kunna svara upp till detta på ett känsломässigt positivt sätt.

1.1.2 Barns känsломässiga behov

I BBIC återfinns denna beskrivning av barns känsломässiga behov: ”Barn behöver få möjlighet att knyta trygga och fasta band i en känsломässigt varm och stödjande miljö. Barn och inte minst tonåringar behöver föräldrar eller andra engagerade vuxna som kan sätta adekvata gränser, och som kan stödja och övervaka deras skolarbete och fritid. Trygg anknytning till minst en vuxen tidigt i barndomen är avgörande för att barn ska utveckla goda relationer till andra och klara påfrestningar senare i livet” (Socialstyrelsen 2013 s.42). Det är denna definition av barns känsломässiga behov vi kommer att använda oss av i denna uppsats. Vi anser det viktigt att betona att barns känsломässiga behov inte endast kan tillgodoses av barnets föräldrar utan även av andra vuxna i barnets närhet.

1.1.3 Känsломässig misshandel och försummelse

Vi har under arbetet med denna uppsats stött på flera olika definitioner av känsломässig misshandel och försummelse. Glaser (2011) ger en definition av begreppen som väl sammanfattar innebörden i de olika definitioner vi tagit del av. Hon menar att känsломässig misshandel och försummelse innebär att barnet utsätts för skadliga, icke-fysiska interaktioner med sin omsorgsgivare under en

ihållande tidsperiod. Dessa interaktioner kan innebära dels överbeskyddande och starkt gränssättande men även ointresse och brist på engagemang från omsorgsgivarens sida. Vi väljer även, trots att begreppen känslomässig misshandel och försummelse inte återfinns ordagrant, att redogöra för Socialstyrelsens definitioner och diskussioner på området då dessa syftar till den svenska kontexten och lagstiftningen. Socialstyrelsen (SOSFS 1997:15) diskuterar begreppen psykisk misshandel och brister i omsorgen kopplat till barns psykiska behov. Psykisk misshandel beskrivs som en situation där barnet systematiskt utsätts för exempelvis kränkningar, hot om våld, nedvärdering eller negativ särbehandling i jämförelse med sina syskon. Brister i omsorgen kopplat till barns psykiska behov handlar om ifall barnet befinner sig i en miljö där hen inte får sitt behov av trygghet, stimulans och känslomässig närhet tillgodosett.

1.1.4 Barnavårdsutredning

Vi använder Socialstyrelsens definition av utredningsbegreppet vilken lyder: ”Den verksamhet som syftar till att göra det möjligt för en nämnd att fatta beslut i ett ärende hos den egna nämnden eller att lämna ett begärt yttrande i ett ärende. Begreppet utredning avser också det beslutsunderlag som utredningen resulterar i” (Socialstyrelsen 2015b s.13). Begreppet utredning syftar alltså på hela den process som en utredning innebär, från förhandsbedömning till informationsinsamling och sammanställning av beslutsunderlag och slutligen beslutsfattande. Utredningsprocessen är även en kognitiv och känslomässig process för både familj och socialsekreterare. Förändringsprocesser kan påbörjas under utredningstiden och processen innebär för socialsekreteraren ständig analys och värdering av de uppgifter som inkommer samt bedömning av barnets situation (Ponnert 2015b).

1.2 Problemformulering

Barn har särskilda rättigheter till bland annat liv, hälsa och utveckling genom FNs barnkonvention och svensk lagstiftning (Socialstyrelsen 2015b). Förutom att få sina grundläggande behov av bland annat mat, kläder och sömn tillgodosedda har barn behov av bland annat känslomässig bekräftelse och tillgänglighet, gränssättning, en trygg anknytning och samspel med vuxna i sin närhet för att utvecklas på ett gynnsamt sätt (Socialstyrelsen 2013). Stefan Wiklund (2006) har gjort en studie på anmälningar till socialtjänsten gällande barn som misstänks fara

illa. I sin studie visar han, bland annat, på att en hög andel av de anmälningar som inkommer om barn 0-12 år baserar sig på barnets egna problem kopplat till skola och eget beteende, detta utan någon som helst koppling till föräldrarna eller övrig hemsituation. Tidigare forskning vi tagit del av visar att omsorgsbrister, barnmisshandel och problematik hos det enskilda barnet ofta grundar sig i en känslomässig otillgänglighet hos föräldrarna och att barnet inte får sina känslomässiga behov tillgodosedda, varken av föräldrarna eller någon annan. Trots detta är det lätt att i utredningar fokusera på den andra, mer konkreta problematiken och barnets symptom än på de känslomässiga aspekterna av barnets behov (se exempelvis Schneider et al. 2005 samt Goldsmith & Freyd 2005). Om socialtjänsten inte lyckas definiera orsaken till problemen blir det svårt att identifiera vilket behov av stöd och hjälp det enskilda barnet har.

1.3 Syfte

Syftet med vår studie är att undersöka socialsekreterares tankar och kunskaper kring begreppet *känslomässig tillgänglighet* och *barns känslomässiga behov*. Vi vill få en förståelse för socialsekreterarnas upplevelse av utredning och bedömning på området samt se hur de omsätter sina tankar och kunskaper om känslomässig tillgänglighet och barns känslomässiga behov i utredningar. Studien syftar även till att undersöka vilka påståenden och faktorer som blir viktiga i utredningarnas analyser och bedömningar.

1.4 Frågeställningar

- Hur beskriver och diskuterar socialsekreterarna begreppen känslomässig tillgänglighet samt barns känslomässiga behov?
- På vilket sätt beskriver socialsekreterarna hur barnet får/inte får sina känslomässiga behov tillgodosedda i sociala barnavårdsutredningar?
- Hur talar socialsekreterare om sin kunskapsbas kopplat till att utreda känslomässig tillgänglighet samt bedöma om barn får sina känslomässiga behov tillgodosedda av föräldrarna eller på annat sätt?

2. Bakgrund

2.1 Barns rättigheter

Sverige ratificerade barnkonventionen 1990 och förband sig därmed gentemot de andra staterna i FN, att följa den (Lindholm 2014). Detta innebär att den svenska lagstiftningen som rör barn har anpassats för att uppfylla de krav som barnkonventionen ställer, dock har inte barnkonventionen införlivats i svensk lag fullt ut (Socialstyrelsen 2015a). I den svenska föräldrabalken slås det fast att: ”Barn har rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran. Barnen skall behandlas med aktning för sin person och egenart och får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling” (FB 6 kap 1 §). Socialtjänstlagen (SoL) är idag den lag som i huvudsak reglerar den sociala barnvården, i SoL 1 kap 2 § går det att utläsa att ”barnets bästa särskilt ska beaktas”. Vad som faktiskt är barnets bästa finns inte definierat i varken barnkonventionen eller i svensk lag utan är en bedömning i varje enskild situation. För att kunna identifiera vad som är barnets bästa så behövs det, vetenskap, beprövad erfarenhet, uppgifter från barnets närstående, andra professionella och inte minst barnet självt är en viktig pusselbit i arbetet att avgöra vad som faktiskt är till barnets bästa (Socialstyrelsen 2015b).

2.2 Socialtjänstens ansvar för barn

Det är enligt FB 6 kap. 2§ vårdnadshavarnas skyldighet att tillgodose barnets behov enligt FB 6 kap. 1§, det vill säga att se till att barnet får den omvårdnad, trygghet, respekt, goda fostran och skydd mot kränkande behandling, barnet har rätt till. Föräldrarna har även ansvar att, utefter barnets ålder och mognad, tillgodose barnets behov av bland annat tillsyn, utbildning och utveckling (FB 6 kap. 2§). Ett barns föräldrar har ansvaret för barnets utveckling, hälsa och liv samt för att se till att barnets grundläggande behov tillgodoses (SOU 1997:116). Föräldrarna har alltid det främsta ansvaret för barnen, men för att säkra barns trygghet och överlevnad behöver även samhället ta ett ansvar, vilket även det slås fast i barnkonventionen (SOU 1997:116). Varje kommun har, enligt SoL 2 kap. 1§, det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp de behöver. I SoL 5 kap. 1§ finns särskilda bestämmelser gällande socialnämndens ansvar för barn och unga vilket innebär att socialnämnden har det yttersta ansvaret för att

barn får sina behov tillgodosedda, att de utvecklas på ett gynnsamt sätt och får växa upp under trygga och goda förhållanden. Detta betyder att även om föräldrarna är de som i första hand ansvarar för att tillgodose ett barns behov och rättigheter, är det samhällets ansvar att säkerställa att varje barn får det hen har rätt till i egenskap av att vara barn. I SoL 5 kap. 1§ fastställs även att socialnämnden ska ”sörja för att barn och ungdom som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och stöd som de behöver”. Vid misstanke om att barn far illa ska socialnämnden utan dröjsmål inleda utredning för att utreda eventuella missförhållanden och stödbehov gällande barnet och vid behov erbjuda insatser till hjälp och stöd för barn och deras familjer (Socialstyrelsen 2015b).

2.3 Förhandsbedömning, utredning och beslut i barnavårdsutredningar

Ett ärende kan inkomma till socialtjänsten genom en ansökan om hjälp och stöd från föräldrarna, en orosanmälan från allmänhet eller andra myndigheter alternativt genom att uppgifter som föranleder oro för ett barn på annat sätt kommer till socialnämndens kännedom (Socialstyrelsen 2015b). Om ärendet inkommer som en anmälan ska en bedömning gällande barnets behov av omedelbart skydd göras omgående (Socialstyrelsen 2015b, SoL 11 kap. 1a§). Om bedömningen görs att ett barn på något sätt kan vara i behov av stöd eller skydd ska utredning omedelbart inledas, utredningen får bedrivas även om barnet eller föräldrarna motsätter sig det (Socialstyrelsen 2015b). En utredning ska slutföras inom fyra månader men får dock inte göras mer omfattande än nödvändigt (SoL 11 kap. 2§). I utredningens genomförande inhämtas information framförallt från barnet och föräldrarna men vid behov bland annat även från andra myndigheter så som skola och polis, från tidigare utredningar inom socialtjänsten eller genom observationer av barnet och föräldrarna. Socialtjänsten får även ta hjälp av andra myndigheter och sakkunniga i genomförandet av utredningen för att bedöma barnets behov. Det är viktigt att barnet och dess vårdnadshavare under hela utredningsprocessen görs delaktiga på det sätt som är mest lämpligt. De uppgifter som ligger till grund för beslut ska skriftligt sammanställas och redovisas i ett beslutsunderlag, det är ofta detta dokument som benämns som en utredning. Denna sammanställning ska innehålla barnets och vårdnadshavarnas uppfattning om barnets behov, nämndens bedömning av barnets behov samt en redogörelse

för hur dessa behov kan tillgodoses. Dokumentet ska mynna ut i ett motiverat beslut gällande om insatser ska beviljas för att barnet ska få sina behov tillgodosedda eller om utredningen ska avslutas utan åtgärd (Socialstyrelsen 2015b). Utredningen syftar alltså till stor del till att klargöra förhållanden och att samla in information som när den sammanställs leder till analys och bedömning som mynnar ut i ett eventuellt beslut om insatser till hjälp och stöd för barnet och familjen men kan också verka förändrande i sig (Socialstyrelsen 2013).

2.4 BBIC – Barnets Behov I Centrum

Tommy Lundström (2012) lyfter upp att den individualisering som skett i samhället de senaste åren lett till stora skillnader i hur olika individer ser på exempelvis föräldraskap och uppfostran. När normer kring föräldraskap förändras och differentieras påverkar det den sociala barnvården och vetenskaplig kunskap och forskning blir allt viktigare för att visa på en faktisk risk för skada hos ett barn. Dokumentations- och utredningssystemet *Barns Behov I Centrum* (BBIC) växte fram då tillsynsmyndigheterna i Sverige under flera år hade kritiserat kommunernas utredningsarbete inom den sociala barnvården. De menade att barnvårdsutredningarna var för godtyckliga samt att det fanns en brist på systematik och enhetlighet gällande handläggning och dokumentation i arbetet. Med bakgrund av detta utarbetade Socialstyrelsen i början av 1990-talet ett utvecklingsarbete som efter några år resulterade i BBIC. Den engelska modellen *The Integrated Children's System* (ICS) har varit vägledande i utformandet av systemet. BBIC syftar till att ge socialsekreterarna verktyg som ska underlätta handläggningen men också att skapa en större enhetlighet i barnvårdsutredningar (Ponnert & Rasmusson 2015).

BBIC bygger på vetenskap och beprövande erfarenheter och syftet är att stärka barns ställning, öka samarbetet kring barnet mellan föräldrar, övrigt nätverk och socialtjänsten, att öka rättssäkerheten för barnet och föräldrarna samt att skapa ett tillvägagångssätt som ska underlätta handläggningen och göra det lättare att följa upp insatserna. Den teoretiska utgångspunkten i BBIC är utvecklingsekologisk teori, anknytningsteori, teorier om risk och skyddsfaktorer, samt kritiska perioder i barnets utveckling (Socialstyrelsen 2013). Viktiga grundprinciper i BBIC är att barnet alltid ska vara i centrum, alla barn ska ha lika möjligheter och systemet ska

underlätta samverkan, både med familjen och med andra myndigheter kring barnet. Utredningen kan i sig verka förändrande och att det därför som socialsekreterare är viktigt att arbeta för att göra utredningstiden till en start på en förändringsprocess för både barn och föräldrar. En annan viktig princip i BBIC är att det under utredningstiden måste finnas en öppenhet för att sätta in insatser, redan innan utredningen har avslutats. Exempel på sådana insatser kan vara utredningsplaceringar på institution, akuta placeringar av barn i behov av skydd eller behandling som inte kan vänta, exempelvis av bristande anknytning hos små barn. Arbetet enligt BBIC ska bygga på vetenskaplig kunskap och beprövad erfarenhet. BBIC illustreras med hjälp av en triangel där barnet är placerad i mitten av triangeln och runt barnet finns det olika faktorer som påverkar barnets välbefinnande och möjligheter att utvecklas på ett gynnsamt sätt (Socialstyrelsen 2013).

Socialstyrelsens utvärdering av BBIC-projektet (2012) visar att systemet har bidragit till en mer enhetlig dokumentation och handläggning inom den sociala barnvården i Sverige. Barn har fått en tydligare ställning i utredningarna och föräldrar upplever att de har blivit mer aktiva i utredningsprocessen. Förändring tar dock lång tid och det är viktigt att BBIC som system hela tiden omprövas och utvecklas utefter både ny forskning och kunskap samt förändrade organisatoriska och juridiska förutsättningar (Socialstyrelsen 2012). Lundström (2012) menar att BBIC fokuserar på handläggningen och att systemet inte ger någon vägledning i analys och bedömningar.

3. Tidigare forskning och rapporter

I följande avsnitt kommer vi inledningsvis att presentera kunskap om barns behov av känslomässig tillgänglighet på olika plan. Där kommer vi utgå från läroböcker som presenterar teorier och forskning kring barns utveckling och behov. Vi kommer sedan att gå vidare med att presentera vetenskapliga artiklar och rapporter om konsekvenser för barnet av känslomässig försummelse och misshandel, om att utreda och identifiera känslomässiga brister i familjer och slutligen om analys och bedömningar kopplat till känslomässig tillgänglighet i barnavårdsutredningar.

3.1 Barns behov av känslomässig tillgänglighet och anknytning

Som vi tidigare nämnt är Kari Killéns bok *Svikna barn* (1994) en bok som finns och används på det socialkontor där vi genomfört vår studie. Vi kommer därför att presentera delar av den kunskap och det perspektiv på barn och föräldraskap som Killén förmedlar, dock med utgångspunkt i hennes senare bok *Barndomen varar i generationer – Om förebyggande arbete med utsatta familjer* (2002). Killén (2002) beskriver föräldraskapet som en process där föräldrarna engagerar sig i barnet, ger barnet fysisk och känslomässig närhet samt näring och skydd. En annan viktig aspekt i föräldraskapet handlar om att hjälpa barnet kunna identifiera olika känslotillstånd och att låta barnet uttrycka sina känslor. När föräldrarna bekräftar olika känslotillstånd hos barnet genom att trösta, uppmuntra och samarbeta med barnet så hjälper det barnet att komma vidare i att hantera sina känslor av exempelvis hopplöshet, förtvivlan och ilska. Vidare belyser Killén (2002) att föräldrars egna upplevelser från barndomen tycks få betydelse för deras egen föräldrafunktion senare i livet. Föräldrar som inte själva fått den känslomässiga omsorgen eller upplevt trauma i sin uppväxt har ofta en större oförmåga att leva sig in i och ge omsorg samt att kunna visa kärlek till sitt egna barn. Hon menar samtidigt att man får akta sig för att dra generella slutsatser gällande att föräldrar som varit utsatta för olika former av övergrepp själva kommer att utsätta sina egna barn för samma sak.

Flera författare lyfter upp betydelsen av anknytning för ett barn under de första levnadsåren och hur stor inverkan kvaliteten på anknytningen har för barnets utveckling genom hela livet (se exempelvis: Andersson 2012, Killén 2002, Lindén

2013, Socialstyrelsen 2013). Gunilla Lindén (2013) beskriver utifrån Bowlbys anknytningssteori, hur barnets anknytning är genetisk och instinktiv, vilket innebär att barnet alltid knyter an, oberoende av föräldrarnas lämplighet. Anknytningskvaliteten påverkas av hur lyhört och samstämt det känslomässiga samspelet är mellan barnet och föräldern. Det lilla barnet knyter an genom att på olika sätt söka föräldrarnas uppmärksamhet exempelvis genom ögonkontakt, leende eller gråt. Trygg anknytning innebär att barnet använder sin förälder som en trygg bas, här är barnet flexibel mellan sitt närhetssökande och utforskande och barnet förlitar sig på att kunna återvända till föräldern när de känner sig otryggt. Föräldern möter barnet på ett uppmärksammat sätt och är mottaglig för barnets signaler. Genom att föräldrarna har förmåga att kunna anpassa sig efter barnets behov så hjälper de barnet att forma en inre bild av vad de kan förvänta sig av nya relationer och samspel med andra vuxna och barn. När barnet har med sig positiva erfarenheter från sina föräldrar så har barnet inga svårigheter med att bevara en positiv bild av föräldrarna även om barnet upplever negativa händelser, detta utifrån att de positiva erfarenheterna överväger. Barn som har negativa upplevelser i umgänget med sina föräldrar, tvingas utesluta negativa erfarenheter för att kunna upprätthålla närheten till föräldern. När barnet bär med sig negativa erfarenheter från samspelet med föräldern blir idealisering vanligt, då detta hjälper barnet att bibehålla en positiv inre bild av föräldern.

Ytterligare en central och viktig del i kunskapen gällande barns behov och utveckling vid utredning av barn som misstänks fara illa, är teorier om risk- och skyddsfaktorer och barns motståndskraft (Socialstyrelsen 2013). Det teoretiska perspektivet utvecklingspsykopatologi kan bidra till en förståelse gällande barn och föräldrar som blir aktuella i den sociala barnvården (Andersson 2012). Utvecklingspsykopatologi riktar in sig på förståelsen kring utvecklingsprocesser som avviker från de normala, beskriver utveckling som sker under riskfyllda, sårbara förhållanden och hur motståndskraft, så kallad *resilience* kan skapas hos barnet. Det är inte allvarlighetsgraden av en riskfaktor som är avgörande, det är istället antalet risker på olika nivåer barnet blir utsatt för som avgör barnets möjligheter att utvecklas gynnsamt. För att få en förståelse för de utvecklingsfunktioner som leder till motståndskraft eller återhämtningsförmåga så måste man titta på både risk- och skyddsmekanismer. Utsattheten för risker

påverkas både av barnets omgivning och individuella förmågor. För att barnets ska kunna utveckla en motståndskraft/resilience så krävs det skyddsfaktorer i form av att barnet exempelvis har tillgång till trygga relationer genom vänner eller släktingar eller en fungerande skolgång. Dessa faktorer kan fungera som kompensatoriska och motverka effekterna av de risker som finns i barnets liv. Om riskfaktorerna i barnets överväger de skyddande faktorerna innebär det en ökad risk för att barnets hälsa och utveckling ska skadas (Andersson 2012).

3.2 Konsekvenser för barns utveckling och hälsa vid känslomässig misshandel och försummelse

Schneider et al. (2005) har gjort en kvantitativ studie baserad på ett urval av 806 högriskbarn i USA, 545 av barnen hade vid ett eller flera tillfällen blivit utsatta för misshandel. Syftet med studien var att jämföra eventuella skador av känslomässig misshandel med andra former av misshandel. Resultatet visar att känslomässig misshandel är närvarande i många av anmälningarna, men att den sällan uppmärksammas då annan misshandel är mer synlig. Känslomässig misshandel sker sällan isolerat, det finns bara fyra anmälningar om ren känslomässig misshandel i studien. När ett barn utsätts för fysiska eller sexuella övergrepp så hamnar den känslomässiga misshandeln ofta i bakgrunden. En anledning till detta är att de fysiska övergreppen är mer konkreta och därmed lättare att upptäcka, de kan dessutom innebära en fara för barnets liv här och nu. Studien visar på att känslomässig misshandel oftast inte uppfattas som svår misshandel, trots att tidigare forskning visar på att det kan få stora konsekvenser för barns utveckling och välmående. Känslomässig misshandel kan bidra till känslor av skam, självförakt, identitetsförvirring och självdestruktiva beteenden. Vidare påpekar författarna att det är rimligt att tänka sig att oavsett om det handlar om fysiskt eller sexuellt våld, verbalt våld eller annan försummelse av barnet så bottnar det i en brist på känslomässig tillgänglighet för barnet.

Rachel E. Goldsmith och Jennifer J. Freyd (2005) har gjort en annan, men mer begränsad studie, som visar på liknande resultat. Det är en kvantitativ enkätstudie där 80 universitetsstudenter i USA enskilt fått fylla i anonyma enkäter. I artikeln lyfter författarna upp tidigare forskning som visar på att det finns ett samband mellan känslomässig misshandel och psykiska symptom såsom depression och

ångest. De lyfter också upp att professionella har haft svårt att enas om en definition av känslomässig misshandel. En av anledningarna till detta är att utredning av känslomässiga övergrepp sällan görs isolerat. Många professionella hävdar att känslomässiga övergrepp finns i alla former av barnmisshandel. I artikeln beskriver författarna att känslomässiga övergrepp kan handla om att föräldrarna isolerar barnet, utnyttjar barnet, inte ger barnet väsentlig stimulans, inte är känslomässigt lyhörda eller tillgängliga, är opålitliga eller har ett inkonsekvent föräldraskap. När en förälder inte är känslomässigt tillgänglig och tillåter att barnet uttrycker negativa känslor så lär sig barnet att distansera sig från sina egna behov. Resultatet av studien visar på ett samband mellan känslomässig försummelse och framtida svårigheter för barnet gällande förmåga till empati och sympati, identitetssvårigheter, depression, oro och trauma. Personer som har varit utsatta för känslomässig försummelse får ofta svårt att identifiera sina egna känslor.

Karin Johansson beskriver i BRIS-rapporten 2008 att barn som är utsatta för känslomässig omsorgsvikt själva kan se ett samband mellan deras dåliga mående och sin bakgrund. Hon beskriver att många av de barnen som utsätts för känslomässig omsorgsvikt lider av svåra psykiska symtom såsom depression, ångest, ätstörningar och självskadebeteende. Barn som utsätts för känslomässig omsorgsvikt upplever ofta att andra i deras omgivning är oförstående och att de inte förstår allvaret i det som sker bakom familjens stängda dörrar. Johansson (2008) skriver att vuxenvärlden många gånger sviker barnen då man har en alltför stor tilltro till att barnet ska reda upp den svåra situationen själv. Hon betonar också att vuxenvärlden behöver bli bättre på att tolka symtom hos barnen och att det är viktigt att sprida kunskapen om vilka negativa effekter det har för barn att växa upp med föräldrar som brister i den emotionella omsorgen. Professionella behöver också bli bättre på att veta vad de ska titta efter när det gäller dessa barn och inte avvisa allvaret i det.

3.3 Att utreda känslomässig tillgänglighet

I och med att Kari Killéns bok *Svikna barn* (1994) används på det socialkontor där vi genomfört vår studie kommer vi här att beskriva hennes syn på att utreda känslomässig tillgänglighet hos föräldrar till barn som misstänks fara illa. Killén

(1994) uttrycker att de skador som kommer av den känslomässiga försummelsen är stora men svåra att se och många symptom visar sig inte förrän först senare i livet. Det är viktigt för socialsekreterare och andra professionella att skaffa sig en helhetsbild av ett barns situation för att kunna hjälpa på ett fruktbart sätt. En viktig del för att skaffa sig denna helhetsbild är att göra observationer av relationen och samspelet mellan barn och föräldrar. Observationer gör det lättare för oss att leva oss in i hur barn och föräldrar har det och man har vid sådana tillfällen möjlighet att se saker som inte kommer fram på annat sätt i utredningen. Exempel på saker som visar sig i observationer är kommunikation, ögonkontakt, barnet respektive föräldrarnas reaktioner på vad som sker i rummet, föräldrars förmåga till stimulans, gränssättning och att läsa och följa barnets signaler och initiativ.

Danya Glaser (2011) presenterar en modell för att arbeta med utredning och bedömning av känslomässig försummelse och misshandel i familjer. Modellen bygger på hennes egen tidigare forskning och hon underbygger sina påståenden genom att referera till tidigare forskning och litteratur på området men hon menar samtidigt att modellen behöver ytterligare tester för att kunna påstås vara tillförlitlig och signifikant. Trots detta väljer vi att ta med artikeln då den stämmer väl överens med övrig tidigare forskning vi läst och samtidigt tillför mer information då det är en av få artiklar vi hittat som ger en bild av både definition av begreppet känslomässig försummelse och misshandel och samtidigt säger något om hur man som socialsekreterare bör göra för att utreda och arbeta med dessa problem i familjer. Glaser (2011) beskriver att känslomässig försummelse och misshandel som ett par av de vanligaste typerna av barnmisshandel idag men att det ändå är svårt att definiera begreppen och identifiera problemen i familjer. För att socialsekreterare ska kunna göra rätt bedömning av barns situation och behovet av insatser måste de utreda på vilket sätt det enskilda barnet får eller inte får sina känslomässiga behov tillgodosedda. Glaser (2011) menar att det finns en brist på systematiska modeller om att utreda känslomässig tillgänglighet. Även om det idag finns ett fåtal modeller som är vetenskapligt testade kan en modell inte rymma alla variationer av känslomässig misshandel och försummelse, vilket innebär att individuella bedömningar ändå alltid måste göras i varje enskilt fall. Glaser (2011) diskuterar att det är svårt att avgöra var gränsen för vad som är tillräckligt bra känslomässig omsorg går, var går gränsen för när myndigheter

behöver gripa in till stöd och skydd för ett barn. Hon hävdar att allvarlighetsgraden av den känslomässiga misshandeln inte avgörs endast utifrån en bedömning av enskilda händelser och kvaliteten på relationen barn-vårdnadshavare. Allvarlighetsgraden är även beroende av risk- och skyddsfaktorer i barnets övriga sociala omgivning och miljö samt barnets personliga förutsättningar och egenskaper. Risk- och skyddsfaktorer på olika nivåer påverkar varandra, på så sätt att yttre faktorer, så som miljö och sociala sammanhang, påverkar de inre så som föräldrarnas mående och slutligen barnets beteende. En utredning av ett barns behov kräver att man undersöker på vilken nivå problemen finns och vad som beror på vad. Bedömningen är komplex och kräver många olika kontakter. Socialsekreterare behöver observera familjer och inhämta uppgifter från flera håll. Man behöver prata med föräldrarna om deras syn på problemet, vad de själva gjort för att det ska bli bättre och vad de vill ha för hjälp. Samtal med barnet bör fokusera på barnets känslor, hur barnet har det och om barnet önskar några förändringar i sitt liv. Utredningen bör även innefatta en bedömning om föräldrarna har vilja och förmåga att ta till sig det stöd som behövs för barnets bästa.

Gunvor Andersson (2012) pekar på det utvecklingsekologiska perspektivet som en viktig del i barnavårdsutredningar. Utvecklingsekologin visar på att det finns ett samspel mellan individ och omgivning och att risk- och skyddsfaktorer på olika nivåer påverkar varandra. Det är därför viktigt att i barnavårdsutredningar se till barnets individualitet, samspelet och anknytning mellan barn och föräldrar samt samspelet med barnets övriga omgivning i form av exempelvis nätverk, boende, närområde, eventuella fritidsaktiviteter, kompisar och barnets situation i skolan eller förskolan. Detta för att få en så heltäckande bild som möjligt av barnets situation för att utifrån det kunna göra en rättvisande bedömning av barnets behov av skydd, hjälp och stöd.

3.4 Analys, bedömningar och beslutsfattande i barnavårdsutredningar

Den svenska lagstiftningen om tvångsvård av barn och unga, *lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga* (LVU), kräver en bedömning om det *enskilda* barnets behov och förmåga, föräldrarnas förmåga att tillgodose barnets behov och slutligen barnets behov av stöd och hjälp (SOSFS 1997:15). Katarina Alexius har

gjort en studie där hon har tittat på hur påståenden om bakgrund, prognos för framtiden och teoretisk kunskap används i utredningar och domar om tvångsomhändertaganden av barn till följd av brister i omsorgen i familjer där någon av föräldrarna har en kognitiv funktionsnedsättning. Hon har läst utredningar och domar som lett till vård enligt LVU, i 16 familjer i två olika län under år 2009. Lagstiftningen kräver både en tillbakablick om vad som hänt och en bedömning av risk för att barnets utveckling allvarligt ska komma att skadas i framtiden. Alexius (2013) gör sin analys utifrån tre typer av påståenden - bakgrundspåståenden, prognospåståenden och kunskapspåståenden. I de utredningar och domar som Alexius har studerat dominerar texten av det hon kallar för bakgrundspåståenden, alltså beskrivningar av vad som faktiskt hänt, i nutid och bakåt i tiden. Dessa påståenden beskriver förhållanden och tillfällen när barnens behov inte uppfyllts. I utredningarnas analyser och bedömningar används sedan dessa beskrivningar för att göra ett prognospåstående, alltså en utsaga om påtaglig risk för barnets hälsa och utveckling i framtiden. Studien visar att prognosen för risk för skada i framtiden ofta baserar sig på en bedömning att den skada som redan faktiskt uppstått, riskerar att förvärras eller bli permanent. Det är endast i åtta av 29 fall som man ansöker om tvångsvård redan innan skada har uppkommit. Typ av skada, omfattning, allvarlighetsgrad och risk för fortsatt skada beskrivs på ett mycket skiftande sätt mellan de olika utredningarna och man fokuserar till stor del på konkreta symptom hos barnen. Kunskapspåståenden, alltså påståenden grundande i vetenskaplig kunskap och teorier av olika slag görs i majoriteten av utredningarna men det är endast i 5 av 29 fall som kunskapen tydligt kopplas samman med bakgrunds- och prognospåståenden i det enskilda fallet. Den teori som syns tydligast i utredningarna är anknytningsteori, dock används teorin utan referenser och på ett övergripande sätt. Utvecklingsekologi som teoretiskt perspektiv får mycket litet utrymme i utredningarna. Många av de prognoser som görs för framtiden är underförstådda och argumenten som används är grundande på allmängiltig kunskap. En orsak till att det ser ut såhär kan vara att det är svårt att visa på orsakssamband mellan omsorgssvikt och framtida skada på barnets hälsa och utveckling. Detta kan även vara en orsak till att det i de flesta fall redan uppstått skada när ansökan om tvångsvård görs. Det är helt enkelt svårt att visa på prognoser för skada i andra fall än de självklara så som fysisk misshandel och sexuella övergrepp.

Svårigheten med att visa på prognoser i enskilda fall och bedöma förutsättningar för ett barns utveckling och framtida hälsa är något som lyfts upp även av Bodil Rasmusson (2009). Analys och bedömning sker på olika sätt genom hela utredningstiden. I första fasen av utredningen krävs snabba bedömningar gällande barnets behov av skydd och omedelbar hjälp, dessa bedömningar måste göras intuitivt av socialsekreterare i samråd med sina kollegor och arbetsledare. Längre fram i processen blir analysen genom informationsinsamlandet mer schematisk för att övergå till att bli mer djupgående och teoretisk när pusselbitarna ska föras samman i slutet av utredningstiden. Detta arbete kräver många olika typer av kunskap så som exempelvis teoretisk, praktisk och personlig kunskap samt kunskap gällande handlägningsproceduren. Rasmusson (2009) lyfter upp att det är svårt att bedöma prognoser i individuella fall då det är många faktorer som påverkar bedömningen, exempelvis den enskilda familjen och deras problem, enskilda egenskaper och värderingar hos utredande socialsekreterare, organisatoriska förutsättningar, lagstiftning, kunskapsläge, stress och arbetsbelastning. Trots att det är svårt poängterar hon dock vikten av att faktiskt göra individuella bedömningar. Det räcker inte att konstatera brister utan som socialsekreterare måste man även analysera varför och på vilket sätt bristerna får konsekvenser för det enskilda barnet. Bedömningen om risk för barnets hälsa och utveckling måste dessutom göras på flera nivåer och i förhållande till den kontext med skola, nätverk och övrig omgivning som barnet befinner sig i, det räcker inte att analysera barnets förhållande till sina föräldrar (Rasmusson 2009).

Lars Nordlander (2006) har gjort en studie gällande socialsekreterares kunskapsanvändning. Genom instrumentet SPP (systematiskt planerad praktik) har han låtit 25 socialsekreterare redogöra för sin kunskapsanvändning genom utredningsprocessen i autentiska ärenden inom socialtjänstens individ- och familjeomsorg. Resultatet av studien visar att socialsekreterare har svårt att identifiera och beskriva den kunskapsbas som utredningarnas bedömningar baserar sig på. De använder sig av olika typer av kunskap beroende på vilken situation och problembild som de står inför. Studien visar att kunskapsanvändandet sker på ett induktivt sätt då socialsekreterarna väljer kunskapsperspektiv utefter den information som inkommit under utredningen.

Nordlander ger ingen detaljerad bild av socialsekreterares kunskapsanvändning och menar att en anledning till att en detaljerad bild inte går att ge är de begränsningar som följer av den metod som använts. Han ställer sig dock frågan om det går att detaljerat beskriva socialsekreterares kunskapsbas överhuvudtaget och syftar på att kunskapsbasen är mångfacetterad och komplex och därmed svår att sätta ord på.

Munro (2008) beskriver att socialsekreterares arbete handlar dels om att öka barnets välbefinnande här och nu men även om att eliminera risk för skada i framtiden. En stor del av socialtjänstens arbete med barn och familjer handlar alltså om riskbedömningar, det vill säga att bedöma vem eller vilka som riskerar att skadas av sig själva eller andra och hur sannolik den risken är. Munro (2008) anser att vi behöver använda riskbedömningsinstrument och manualer för bedömning i en större utsträckning än vad vi gör idag för att öka vår trovärdighet som socialarbetare. Socialsekreterare gör idag ofta bedömningar grundade i sin egen magkänsla och erfarenhet, vilket inte blir rättssäkert för de berörda familjerna. Riskbedömningar är svårt och måste ständigt omprövas då situationen i en familj ständigt förändras. Socialsekreterare blir idag i stor utsträckning ifrågasatta för de bedömningar de gör (Munro 2008). I sin artikel *Learning to Reduce Risk in Child Protection* skriver Munro (2010) att det behövs ett arbetsklimat som accepterar komplexiteten i arbetet. Professionella behöver våga tala öppet med varandra om både bra och dåliga erfarenheter i utredningsarbetet och chefer bör behandla de professionellas erfarenheter som en viktig källa till lärande. Inom barnavården utformas alltmer riktlinjer och standardiserade modeller och på många sätt är detta till hjälp för att kunna göra rätt prioriteringar och minska risken att upprepa misstag som tidigare gjorts. Problem uppstår dock när kontrollen blir på ett sätt som gör att de professionella inte använder sig av den kunskap de har. Munro (2008) menar att med riskbedömningar grundade i vetenskapliga instrument ökar trovärdigheten hos socialsekreterarna och säkerheten i de riskbedömningar som görs. De bästa riskbedömningarna grundar sig i teoretisk kunskap och logiska resonemang kombinerat med inslag av socialsekreterarens egen magkänsla och yrkesmässiga erfarenhet.

3.5 Sammanfattning av tidigare forskning

Sammanfattningsvis visar forskning och rapporter vi har tagit del av att känslomässig misshandel och försummelse förekommer i all form av barnmisshandel och omsorgssvikt. Barn har behov av en trygg anknytning och ett gott samspel med känslomässigt tillgängliga föräldrar. Om barnet inte får sina känslomässiga behov tillgodosedda utan istället försummas känslomässigt på olika sätt riskeras både barnets utveckling och hälsa att skadas. Barnets övriga sociala nätverk och miljö samt barnets egna individuella förutsättningar, styrkor och svagheter påverkar även det risken för skada på barnets hälsa och utveckling. Det finns idag inte några tydliga riktlinjer kring hur socialsekreterare ska tänka kring utredningar, analys och bedömning i sitt arbete att utreda familjer och barn som misstänks fara illa. Känslomässig tillgänglighet är ett svårt område att utreda på alla plan då det är svårt att se och identifiera känslomässig otillgänglighet och forskning visar på att det är särskilt svårt att identifiera känslomässig misshandel och försummelse isolerat från andra former av övergrepp. Det är dessutom kanske än svårare att bedöma vad den känslomässiga otillgängligheten får för konsekvenser för det enskilda barnet. Bedömningarna kräver en bred kunskapsbas och djup kunskap gällande flera olika teorier och aktuell forskning. Brist på tid och kunskap gör att bakgrunds-, kunskaps- och prognospåståenden sällan tydligt kopplas samman i enskilda familjer. Konsekvensen blir en risk för att barn som inte får sina känslomässiga behov tillgodosedda inte upptäcks och därmed inte får den hjälp och det stöd de behöver.

4. Teoretiska utgångspunkter

När vi skulle göra vårt teorival sökte vi teoretiska modeller och begrepp som kunde både vidga våra perspektiv men även hjälpa oss att komma på djupet i vår förståelse av det material vi samlat in. Vårt val landade i det *utvecklingsekologiska perspektivet* samt begreppet *kunskap*. Vårt material är insamlat på en enhet som använder sig av BBIC i sitt utredningsarbete där utvecklingsekologin är ett grundläggande teoretiskt perspektiv. Genom att använda oss av det utvecklingsekologiska perspektivet som teoretisk utgångspunkt i vår uppsats vill vi bredda det perspektiv som anknytningsteorin gett oss i avsnittet *Tidigare forskning och rapporter* och ytterligare visa på komplexiteten och vidden av arbetet att förstå barns situation och behov. Utvecklingsekologin sätter fokus på alla nivåer i barnets liv och hjälper oss att se på barnet som en viktig aktör i sitt eget liv. På så sätt vidgar utvecklingsekologin våra perspektiv och vår förståelse av vårt material.

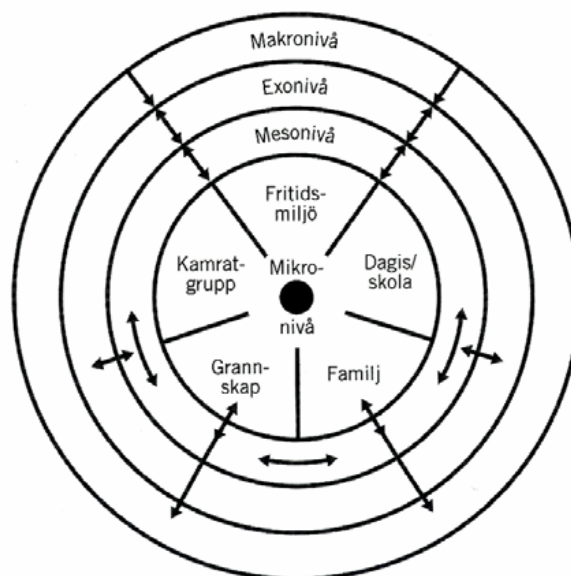
För att fördjupa vår analys och förståelse av delar av vårt material har vi valt att använda oss av begreppet kunskap. Som vi har beskrivit så finns och behövs flera olika typer av kunskap i det praktiska sociala arbetet. Kunskap och vikten av olika typer av kunskap i det praktiska sociala arbetet var ett återkommande tema i våra intervjuer och en faktor som gång på gång lyftes upp som något som starkt påverkar möjligheten att utreda barns behov. I och med att socialsekreterarna själva lyfter upp kunskap som en viktig del i arbetet anser vi att kunskapsbegreppet är viktigt för att nå en fördjupad förståelse av vårt material.

4.1 Utvecklingsekologi

Utvecklingsekologin började utvecklas under 1970-talet som en reaktion på att barns utveckling hittills ofta studerats genom observationer av barn åtskilda från sitt vardagliga sammanhang (Andersson 2013). En av de främsta företrädarna för det utvecklingsekologiska perspektivet är den amerikanske psykologen Urie Bronfenbrenner. Bronfenbrenner (1979) anser att det är stor skillnad på hur både barn och vuxna beter sig i sin vardagliga miljö jämfört med hur man beter i de laboratorier som mycket av den psykologiska forskningen bedrivits i. Medvetenheten om miljöns påverkan på barns utveckling är utbredd men mycket av forskningen inom utvecklingspsykologin har i praktiken fokuserat mer på

person än på omgivning. Om fokus har varit på miljöns påverkan har det studerats isolerat, utan diskussion kring olika miljöers inverkan på varandra.

Utvecklingsekologin breddar perspektivet och beskriver dynamiken mellan person och omgivning på olika nivåer (Andersson 2013). Utvecklingsekologin har idag ett brett användningsområde och är ett viktigt teoretiskt perspektiv inom exempelvis pedagogik och socialt arbete. Det används för att förstå barns beteendeproblem i skolan och till hjälp för att förstå anledningar till att barn far illa (Andersson 2013). Grundläggande i utvecklingsekologin är att människan och olika nivåer i människans omgivning påverkar varandra genom ständig interaktion. Interaktionen mellan nivåerna är inte linjär utan systemisk då de större sammanhangen och övergripande nivåerna omsluter de mindre (Bronfenbrenner 1979).

*Bronfenbrenners utvecklingsekologiska modell,
i tolkning av Gunvor Andersson (2013 s.204)*

Det enskilda barnet med sina personliga egenskaper befinner sig i mitten, omgiven av de olika nivåerna av sociala system. Bronfenbrenner (1979) beskriver att närmast barnet finns olika system på *mikronivå*, det vill säga de sammanhang som finns i barnets direkta närmiljö. Exempel på sådana sammanhang är barnets familj, skola, kompisar och fritidsaktiviteter. Bengt-Erik Andersson (1986) säger

att det är viktigt att inte begränsa sig till att beskriva förhållandet barn-förälder. Barnets relation till andra närmiljöer så som syskon, kompisar och skola är minst lika viktiga att studera för att förstå barnets utveckling. Nästa nivå i Bronfenbrenners modell är *mesonivån*. Här interagerar de olika mikrosystem som är aktuella i barnets liv med varandra. Vad som händer i skolan är inte bara beroende av barnets skolsituation utan påverkas även av vad som händer hemma, på vägen till och från skolan och med kompisarna på barnets fritid. Nästa nivå är *exonivån* och här återfinns system som påverkar barnet indirekt. Det kan exempelvis handla om föräldrarnas arbetssituation och organisatoriska eller politiska förutsättningar till hjälp och stöd av olika slag i hemkommunen. Den yttersta cirkeln i modellen är *makronivån*, här återfinns större och mer övergripande strukturella faktorer som påverkar barnet och dess omgivning exempelvis samhällets värderingar och normer, kultur och politiska beslut på en nationell nivå (Bronfenbrenner 1979).

Bronfenbrenner (1979) pekar på några grundläggande utgångspunkter i utvecklingsekologin. Han menar att ingen människa är ett blankt blad utan vi går alla in i interaktion med erfarenheter som påverkar oss. På så sätt är en människa inte helt formbar utefter de sammanhang man möter - person och sammanhang påverkar och förändrar istället ständigt varandra. Interaktionen mellan de olika nivåerna i ett barns liv är ständigt pågående, de olika miljöerna är föränderliga och utvecklingen pågår därmed genom hela en persons livslopp. Det räcker inte att konstatera att nivåer påverkar varandra utan det krävs en reflektion kring hur detta påverkar det enskilda barnet och hur barnet i sin tur påverkar de miljöer det befinner sig i. På så sätt gör perspektivet barnets delaktighet i sitt eget liv synligt (Andersson 2013). Utveckling handlar om hur barnet uppfattar sin omgivning samt sina egna relationer till denna. Allt eftersom barnet utvecklas ökar förmågan att uppfatta och röra sig mellan de olika sammanhangen samt förmågan att förstå hur de olika nivåerna påverkar varandra (Andersson 1986).

Utvecklingsekologin fungerar bra att kombinera med andra teorier gällande barns utveckling och människans livslopp, ett exempel på en sådan teori är anknytningsteorin. Behovet av anknytning är universellt men utvecklingsekologin pekar på vikten av att anknytningen förstås i sitt sammanhang. Värderingar kring

hur behovet bäst tillgodoses är däremot kulturellt betingade och inte universella, bara för att ett barns anknytningsbehov inte tillgodoses i en nära relation mellan mor och barn betyder det inte att barnet inte får behovet tillgodosett på ett annat sätt. Det är därför, enligt det utvecklingsekologiska perspektivet, viktigt att uppmärksamma även andra i barnets närmiljö för att kunna säga något om ifall barnets anknytningsbehov är tillgodosett (Andersson 2013).

4.2 Begreppet kunskap

Utredningar som grundar sig i en misstanke om att ett barn far illa, är en process som innefattar flera olika bedömningar såsom att få ett grepp om vad det huvudsakliga problemet är, problemets allvar, vad som är barnets bästa, hur informationen från barnet ska värderas samt föräldrarnas förmåga att tillgodose barnets behov. Socialsekreterare har lagstiftning, forskning, teorier samt BBIC som en vägledande hjälp i sitt utredningsarbete samtidigt som bedömningar, beslut, prioriteringar och insatser till stor del styrs av vilken kontext man befinner sig i. Faktorer som får betydelse för utredningsarbetet är organisationens förutsättningar, politiska beslut samt vilket förtroende socialtjänsten har hos allmänheten. I dagens samhälle är evidensbaserade metoder något som förespråkas vilket gör det lätt att tro att empirisk och teoretisk kunskap är det som blir avgörande för att kunna säkra en god kvalitet i barnavårdsutredningar (Ponnert & Rasmusson 2015). Tvärsäkra bedömningar i socialt arbete är omöjliga att göra, Ponnert och Rasmusson (2015) menar dock att detta kan ses som positivt då det hjälper den professionella att alltid reflektera över vilka alternativ som gynnar klienten bäst. De belyser fem grundläggande kunskapsformer teoretisk, empirisk, personlig, praktisk visdom och procedurkunskap som alla får betydelse när socialsekreterare gör bedömningar i barnavårdsärenden. Magdalene Thomassen (2007) lyfter även hon upp att socialt arbete är komplext och arbetet därför kräver kunskap från flera olika källor såsom teoretiska studier, praktisk träning samt övning och erfarenheter ifrån det arbetet vi ska utföra. Thomassen (2007) presenterar Aristoteles resonemang kring de tre olika kunskapsformerna *techne*, *episteme* och *phronesis*, dessa benämns även som tekniskt förnuft, teoretiskt förnuft och praktiskt förnuft. Vi kommer att utgå från dessa tre kunskapsformer i vår presentation av kunskapsbegreppet.

4.2.1 *Techne - tekniskt förnuft*

Thomassen (2007) diskuterar Aristoteles begrepp *techne* vilket innefattar kunskap om praktiskt handlande, alltså hur man praktiskt går tillväga. Genom att vi tränar upp förmågan att handla praktiskt så utvecklar vi ett kunnande gällande det arbete vi ska utföra. Det kan exempelvis handla om kunnande om hur dokumentation ska ske, hur man som socialsekreterare har ett utredande samtal och vad som bör tas upp under ett sådant samtal. Ponnert och Rasmusson (2015) nämner en angränsande form av kunskap, nämligen procedurkunskap och menar att det handlar om att socialsekreteraren har kunskap om det praktiska arbetet. Detta innebär bland annat kunskap om handläggningsrutiner, riktlinjer och handlingsutrymme inom organisationen samt kunskap gällande lagtext och den juridiska kontexten.

4.2.2 *Episteme - Teoretiskt förnuft*

Aristoteles begrepp *episteme* handlar om varför någonting är på ett visst sätt och varför det ter sig på det sättet, det handlar alltså om ett vetande. Teori kan ses som en abstrakt förenkling av verkligheten, då den ser till vissa aspekter i en situation och utesluter andra. Teorier ger uttryck för något generellt som hjälper oss att förklara eller ökar vår förståelse om en företeelse (Thomassen 2007). Ett centralt krav för vetenskaplig kunskap är att den ska vara systematiskt och metodiskt producerad, vilket innebär att det ska tydligt framgå hur olika påståenden och argument hänger samman med varandra. Vetenskaplig kunskap måste också vara välunderbyggd genom att visa på att det finns belegg för de påståenden som görs. Det måste också finnas många olika beskrivningar av det fenomen man undersöker för att kunna styrka teorins hypoteser och för att kunna skapa en trovärdighet. Den vetenskapliga kunskapen måste även vara en socialt organiserad verksamhet, vilket innebär att den ska vara offentligt tillgänglig. Hur forskningen har genomförts ska, så klart som möjligt, redovisas så att andra forskare kan ta ställning till forskningens hållbarhet. Vetenskaplig forskning får alltså inte vara en enskild angelägenhet (Thomassen 2007). Ponnert och Rasmusson (2015) menar att teoretisk kunskap i socialt arbete handlar om att socialsekreteraren använder sig av begrepp och modeller som hjälper till förstå eller förklara olika problem och dess konsekvenser. Hon belyser också empirisk kunskap vilket innebär att socialsekreteraren använder sig av aktuell forskning i syfte att kunna beskriva

erfarenheter, kunna ge en prognos för framtiden samt att kunna utvärdera resultat.

4.2.3 Phronesis - Praktiskt förnuft

Thomassen (2007) lyfter även upp Aristoteles begrepp *phronesis* vilket syftar till att kunna bedöma, överväga och kunna välja en handling utifrån vad som gynnar den enskilda individen bäst i den aktuella situationen. Det handlar om att kunna göra bedömningar och etiska avvägningar i det enskilda fallet, då det inte finns några teorier eller metoder som säger exakt hur professionella ska handla i varje situation. För att kunna göra dessa bedömningar så krävs det att man har klokhet eller praktisk vishet samt en förmåga att kunna reflektera utifrån olika teoretiska perspektiv. Genom att samla på sig erfarenheter genom det praktiska handlandet så ger det oss en kunskap som vi inte alltid är medvetna om, så kallad tyst kunskap. Thomassen (2007) beskriver tyst kunskap som kunskap i form av en känsla eller uppfattning som vi inte kan uttrycka i ord. Vi använder den teoretiska kunskap och de uppfattningar vi bär med oss, utan att medvetet tänka på det och detta bidrar till vår praktiska handlingskompetens. Thomassen (2007) menar att tyst kunskap inte kan ses som en egen form av kunskap utan den är i varierande utsträckning med i all kunskap som praktiseras. Ponnert och Rasmusson (2015) beskriver personlig kunskap som något som bygger på socialsekreterarens magkänsla och sunda förnuft. Det handlar även om förmågan att kunna anpassa till olika typer av kulturer på arbetsplatsen, exempel på detta kan vara hur socialsekreteraren går tillväga för att motivera en insats man vill ha igenom. Ponnert och Rasmusson (2015) lyfter också upp praktisk visdom som är något den yrkesverksamma får genom tidigare erfarenhet av liknande situationer.

Thomassen (2007) belyser reflektionens betydelse utifrån Donald Schön som bidragit med en viktig förståelse kring kunskapen i praktiska yrken. Schön använder sig av begreppet, reflektion-över-handling, vilket innebär att den professionella ställer sig frågor såsom: Vad vill jag uppnå? Vad är det jag inte beaktar i situationen? Hur har jag agerat och hur ska jag agera framöver för att uppnå klients bästa? För att den professionella ska kunna bedöma sitt handlande och kunna se vilken väg som kommer att bli verksam, så krävs det reflektion där den professionella behöver kunna ta ett steg tillbaka för att kunna se sitt handlande utifrån vilket inte alltid är så lätt då arbetssituationen ofta är stressig.

Han menar att det är värdefullt att kunna avsätta tid, för att ha chansen att stanna upp och utvärdera saker som skett under dagen, men också för att kunna få en förståelse kring något som varit problematiskt.

5. Metod

5.1 Metodval

Syftet med vår studie handlar om att undersöka socialsekreterares egna tankar och upplevelser kring vad känslomässig tillgänglighet är och hur de upplever att det är att utreda och bedöma känslomässig tillgänglighet i familjer. Vi vill nå en ökad förståelse för arbetet att utreda känslomässig tillgänglighet och få djupare kunskap om vad som krävs för att se och upptäcka resurser och brister i föräldrars känslomässiga tillgänglighet till sina barn. Kvalitativ forskning handlar till stor del om att öka förståelsen för personers sociala verklighet och deras egen uppfattning om densamme (Dalen 2015). Vi har därför valt att använda oss av kvalitativa metoder för insamling och analys av material.

Bryman (2011) menar att en deduktiv strategi innebär att forskaren i sin undersökning utgår ifrån en hypotes eller en teori redan från början i sin process. Ett induktivt angreppssätt går andra hållet, här samlar forskaren in material förutsättningslöst och med öppna ögon och teorin kopplas sedan på, alternativt skapas, utifrån det inhämtade materialet. Vi går in i vår undersökning utan ett klart teoretiskt perspektiv, vi låter teorin komma utefter det material vi får fram i undersökningen. Samtidigt har vi en förförståelse gällande både begreppet känslomässig tillgänglighet och utredningsarbetet inom socialtjänstens barnavård. Detta innebär att vi har vissa idéer om vad vi kommer att komma fram till och alltså inte går in i processen helt förutsättningslöst. Vi går in i processen med en öppenhet för materialet och utan ett bestämt teoretiskt perspektiv men har samtidigt vissa idéer om vad vi kommer att se och komma fram till och utgår därför ifrån, vad Larsson (2005) kallar, en kombinerad induktiv-deduktiv kvalitativ strategi.

5.2 Förförståelse

Vår förförståelse inom området kommer dels ifrån våra terminer på socionomprogrammet som påverkat vår syn på andra människor och synen på samhället. Vi har båda, före och under utbildningens gång, dessutom arbetat med barn och unga på olika sätt vilket även påverkar vår förförståelse. Vi har båda två praktisk erfarenhet av myndighetsutövning inom området barn, ungdom och

familj och har kontakter på den enhet där vi genomfört vår studie vilket har gett oss en god inblick i det ämne vi valt att skriva om. Vår förförståelse har hjälpt oss att hitta ett syfte med studien samt hjälp oss att kunna ställa relevanta frågor i vår intervjuguide. Detta har på många sätt varit till nytta för oss men vi är även medvetna om att den färgar vår ingång i undersökningen då vi, grundat i våra erfarenheter, har vissa idéer om vad vi ska finna för material och vilka slutsatser vi kommer att nå fram till.

5.3 Litteratursökning

När vi har sökt efter tidigare forskning och annan litteratur på området har vi gjort sökningar i de olika databaserna Supersök, Libris, Social Services Abstract samt Google Scholar. Sökorden vi har använt oss av är ”socialtjänst”, ”socialsekreterare”, ”utredning”, ”BBIC”, ”känslomässig tillgänglighet”, ”känslomässig försummelse”, ”omsorgssvikt” och ”emotionell omsorgssvikt”. Vi har även använt oss av engelska översättningar av orden så som exempelvis ”social worker”, ”child care”, ”emotional neglect” och ”emotional abuse”. När vi kört de olika sökningarna har vi kombinerat ord på olika sätt för att få fram den information vi söker, exempelvis ”socialtjänst OR socialsekreterare AND utredning AND ’känslomässig tillgänglighet’ ”.

I vår sökning efter information hittade vi först litteratur tydligt kopplat till två spår. Det ena spåret handlade om känslomässig tillgänglighet och känslomässig försummelse av olika slag. Det andra spåret handlade om socialtjänstens arbete med barnavårdsutredningar och bedömningar av barns behov på olika sätt. Genom läsning av referenslistor i den litteratur vi redan funnit kunde vi sedan hitta fler artiklar och böcker som var intressanta för området. Vi har även gjort en ”browsing” i biblioteket, det vill säga att vi har gått runt bland hyllorna och ögnat igenom titlar för att hitta litteratur som skulle kunna vara intressant för vår studie.

5.4 Datainsamlingsmetod

Som tidigare nämnt har vi använt oss av en kvalitativ metod. Genom att intervjua socialsekreterarna, ta del av autentiska barnavårdsutredningar som de skrivit och sedan göra ytterligare en intervju, har vi samlat in det material som vi behövt för att besvara vårt syfte och frågeställningar. I den första intervjuomgången ville vi få en bred förståelse kring vad känslomässig tillgänglighet innefattar för

informanterna samt deras upplevelse av att utreda det i familjer och skriva om det i utredningar. Innan nästa intervjuomgång läste vi utredningarna för att få en bild av hur begreppet och bedömningarna av den känslomässiga tillgängligheten ger sig uttryck i skriven text. I den andra intervjuomgången fokuserade vi på att få en djupare förståelse arbetet att utreda och bedöma känslomässig tillgänglighet och informanternas uppfattning om och kunskap kring detta.

I våra intervjuer har vi utgått från vad Bryman (2011) kallar för en semistrukturerad intervju vilket innebär att även om forskaren på förhand har utformat specifika teman så har informanterna stor frihet i att utforma svaren på sitt eget sätt. Semistrukturerade intervjuer ger alltså forskaren möjlighet att upptäcka nya tankar som man inte tidigare har varit medveten om, då informanterna har möjlighet att gå utanför intervjuguiden. Forskaren får möjlighet att ställa följdfrågor och det finns även utrymme att till viss del frångå den ordningsföljd av teman som finns i intervjuguiden.

5.5 Urval

Genom att vi båda två har praktisk erfarenhet av utredningsarbete på området barn, ungdom och familj inom socialtjänstens individ- och familjeomsorg hade vi kontakter inom ett fält som passade vår tilltänkta undersökning. Vi valde att fokusera på en barngrupp som arbetar med barn 0-12 år och tog därefter kontakt och bokade in ett möte med sektionschefen. På mötet informerade vi sektionschefen om syftet med vår studie och diskuterade ämnet med henne. Vi berättade att vi skulle vilja genomföra två enskilda intervjuer med fyra socialsekreterare, alltså sammanlagt åtta intervjuer. Vi önskade även tillgång till fyra utredningar, en utredning genomförd och sammanställd av varje intervjuperson. Kriterier för utredningarna var att de alla skulle ha lett till antingen insatser enligt SoL eller förslag om vård/fortsatt vård enligt LVU. Sektionschefen tog sedan med sig frågan till ett möte med barngruppen några dagar senare där fyra socialsekreterare tackade ja till att medverka i studien. Varje socialsekreterare valde sedan ut en av sina utredningar som de trodde skulle passa för vår studie. Alla socialsekreterare som medverkar i vår studie är kvinnor och de har arbetat inom socialtjänstens barnavård i 2-12 år.

Vi menar att vi använt oss av en kombination mellan ett målinriktat urval och ett bekvämlighetsurval. Bryman (2011) beskriver ett målinriktat urval som ett strategiskt icke-sannolikhetsurval som syftar till att göra ett medvetet urval som har relevans för de forskningsfrågor man ställer sig. Vi använde oss av ett målinriktat urval i vårt val av organisation och fält för genomförandet av vår studie. Genom att rikta oss till en arbetsgrupp som arbetar med utredningar av barn 0-12 år och deras familjer visste vi att vi skulle få informanter relevanta för vår studie. Väl inne i organisationen använde vi oss dock av något Bryman (2011) kallar för ett bekvämlighetsurval, nämligen ett urval som baserar sig på personer som finns tillgängliga för forskaren just för tillfället. De personer som kom att bli våra informanter var personer som, utifrån den information om studien som deras chef förmedlade, valde att ställa sig tillgängliga för undersökningen. Detta innebär att vi inte längre styrde vilka egenskaper som skulle finnas med i urvalet utan valde de informanter som var tillgängliga. Urvalsmetoden övergick därmed från målinriktad till ett bekvämlighetsurval.

5.6 Genomförande av studien

När vi fått klartecken om medverkan från våra informanter började vi med att utforma intervjuguide 1 (se bilaga 2). I den första intervjuguiden formulerade vi tre områden, inledande frågor, begreppet känslomässig tillgänglighet och det tredje området innebar att informanterna skulle beskriva den utredningen som de skrivit och valt ut för oss att läsa. Vid första intervjutillfället genomfördes en intervju med var och en av de fyra socialsekreterarna. Intervjuerna varade mellan 25 och 35 minuter.

Efter att vi transkriberat materialet och läst igenom det första intervjumaterialet läste vi igenom de fyra olika utredningarna. Under läsningens gång antecknade vi relevanta begrepp och intressanta passager. Därefter utformade vi intervjuguide 2 (se bilaga 3), som vi baserade på två olika övergripande områden: Vilka möjligheter och svårigheter socialsekreteraren ser när det gäller att utreda känslomässig tillgänglighet, samt tankar kring att koppla ihop föräldrarnas svårigheter med vilka konsekvenser det blir för barnet och analysera barnets behov. Även i den andra intervjuomgången genomfördes fyra intervjuer, en med

varje deltagande socialsekreterare. Intervjuerna i andra omgången varade mellan 30-45 minuter.

Alla intervjuer genomfördes enskilt på socialsekreterarens eget kontor. Vi närvarade båda två och turades om att hålla i intervjuerna, den person som inte höll i intervjun förde anteckningar. Alla intervjuer spelades in med en mobiltelefon och transkriberingen skedde kort efter att intervjuerna genomförts. Vi har under intervjuernas gång lyssnat nyfiket och vid vissa tillfällen ställt följdfrågor. De teman och frågor vi utformade i intervjuguiderna binder samman intervjuerna med vårt syfte och frågeställningar och hjälpte oss att hålla en tydlig struktur genom intervjuerna.

5.7 Analyismetod

Vårt insamlade material består av både intervjuer och barnavårdsutredningar. I och med att vi använder oss av olika sorters material, både dokument och intervjuer, behöver vi även använda oss av två olika analysmetoder. Vi kommer här att beskriva de analysmetoder vi valt att använda, tematisk analys för intervjumaterialet och kvalitativ innehållsanalys för analys av utredningsdokumenten. Då mycket av tillvägagångssätten i de olika analysmetoderna är gemensamma kommer vi att göra en gemensam beskrivning av analysgenomförandet samt redogöra för hur vi värderat och använt de olika materialen.

5.7.1 Tematisk analys

Tematisk analys är ett av de vanligaste sätten att analysera kvalitativa data från intervjuer men det finns ändå väldigt lite riktlinjer kring hur en sådan analys bör gå till (Bryman 2011). En tematisk analys bygger på att söka efter olika teman i sitt material och att sedan kategorisera materialet utefter dessa teman. Vi kommer att koda och tematisera vårt material och på så sätt få fram teman att utgå ifrån i vårt fortsatta analysarbete.

5.7.2 Kvalitativ innehållsanalys

Bryman (2011) menar att kvalitativ innehållsanalys är det vanligaste sättet för kvalitativ dokumentanalys. Metoden innebär att man som forskare letar efter teman i sitt material som man sedan utgår ifrån i sin analys. Bryman (2011)

beskriver Altheides metod etnografisk innehållsanalys, ECA, som innebär att man genom kodning och tematisering skapar struktur i materialet. Inledningsvis kan forskaren ha vissa bestämda koder och teman man letar efter med det finns dock en öppenhet för nya koder och teman genom hela processen.

5.7.3 Analysgenomförande

Lindgren (2014a) menar att kodning är en avgörande del i processen att bearbeta material av olika slag i den undersökning som genomförs. Kodningen skapar struktur i materialet på så sätt att man genom att läsa och leta efter nyckelord i texten kan föra samman olika passager som handlar om samma sak. På så sätt kan man som forskare få en tydligare bild av vad materialet faktiskt har att säga. Vi började med att läsa vårt material med öppna ögon och försöka sätta ord på det vi kunde se i materialet. Exempel på sådana nyckelord är *känsla*, *symptom* och *teori*. Nyckelorden vi identifierade i intervjumaterialet stämde väl överens med de nyckelord vi fann i utredningarna.

Nästa steg i analysprocessen var att göra en tematisering av de koder vi fått fram i arbetet med intervjuutskriften och utredningsmaterialet. Lindgren (2014b) beskriver tematisering som ett arbete som syftar till att hitta mer framträdande huvudteman i det kodade materialet. I tematiseringen sorterar vi alltså in våra koder under mer övergripande teman. Vi samlade exempelvis citat kopplade till koderna *känsla* och *teori* under temat *kunskapsanvändning* och markerade tydligt var vi hämtat olika citat. På så sätt fick vi ett antal huvudteman att sedan utgå ifrån i vår analys.

Vår analys bygger till stor del på att vi, under varje tema, kopplar samman citat från de olika typerna av material vi samlat in. Vi har sedan kopplat materialet till tidigare forskning och de teoretiska begrepp vi valt. Vi valde att lyfta upp citat från de båda intervjuomgångarna med socialsekreterarna för att visa på deras uppfattning om, och syn på, begreppet känslomässig tillgänglighet samt deras förutsättningar att utföra sitt arbete. Vi kopplar sedan dessa citat till citat hämtade från utredningsmaterialet, för att förtydliga och bekräfta det som sagts i intervjuerna. Stämmer det socialsekreterarna berättar om möjligheterna de har att utreda och bedöma känslomässig tillgänglighet, med vad vi faktiskt ser att de gör i

sina utredningar? Och hur relaterar detta till våra teoretiska perspektiv samt tidigare forskning vi tagit del av? På så sätt värderar vi vårt empiriska material genom att använda utredningsmaterialet för att bekräfta eller förstärka det som uttrycks i intervjuerna.

5.8 Arbetsfördelning

Inledande i arbetsprocessen så började vi med att leta tidigare forskning tillsammans, vi hjälptes åt att skriva sökord och att hitta relevanta artiklar att arbeta med. Vi har delat upp arbetet med större delen av uppsatsens avsnitt i mindre delar mellan oss. Resultat och analys samt slutdiskussion har vi dock formulerat och skrivit helt tillsammans. Arbetsfördelningen vi haft har underlättats genom att vi under hela processen har ”bollat tankar”, hjälpts åt med idéer och diskuterat de olika delarna som skrivits. När vi gjort intervjuerna så har vi turats om att intervjua, vi har även delat på transkriberingarna. Även om vi haft ansvar för olika delar så har vi båda varit delaktiga och väl insatta i varandras delar, vi anser därför att vi haft en jämn arbetsfördelning under hela arbetsprocessen.

5.9 Reliabilitet och validitet

Det finns flera olika sätt att se på reliabilitet och validitet i kvalitativ forskning. Bryman (2011) menar att det inte går att tillämpa begreppen på kvalitativ forskning överhuvudtaget. Kvale och Brinkmann (2014) menar dock att det handlar om att tolka dessa begrepp så att de blir relevanta för undersökningar genomförda med en kvalitativ metod. Vi kommer i detta avsnitt att utgå ifrån den syn på reliabilitet och validitet som Kvale och Brinkmann presenterar.

Reliabilitet handlar om en studies tillförlitlighet och stabilitet (Kvale & Brinkmann 2014). Vi gör en kvalitativ studie som fokuserar på enskilda personers upplevelser och tankar kring delar av sitt arbete. Kvale och Brinkmann (2014) menar att intervjuer kan påverkas dels av den informant vi har framför oss men också av oss som genomför intervjun. Detta exempelvis genom på vilket sätt frågor ställs och hur svaren, på basis av vår förförståelse, tolkas och värderas. Vi har båda två närvarat vid samtliga intervjuer och på så sätt har vi kunnat minska risken att genomförandet av intervjuerna skiljer sig åt nämnvärt beroende på vem av oss som är ansvarig. Vi har dessutom diskuterat intervjuerna gemensamt efteråt

vilket ökar sannolikheten för att vi tolkar informationen som framkommit på samma sätt.

Validitet handlar om giltighetsgrad, styrka och tillförlitlighet i en undersökning (Kvale & Brinkmann 2014). Vi har båda två sedan tidigare skrivit under avtal gällande sekretess och tystnadsplikt på den enhet där vi genomför vår studie. Det faktum att vi omfattas av en yrkessekretess kan ha bidragit till att våra intervjupersoner känt sig mer fria att berätta fritt om enskilda ärenden och familjer än vad de annars hade gjort. Vi menar att detta ökar chansen att det material vi fått ta del av är tillförlitligt och håller hög validitet. Vi har även, under hela processen, diskuterat tillvägagångssätt, empiri, litteratur och tolkning med varandra för att, så gott vi kan, undvika feltolkningar av materialet och säkerställa att undersökningens resultat kommer så nära sanningen som möjligt. Ytterligare en faktor som vi anser ökar validiteten i vår undersökning är att stora delar av vårt resultat stämmer överens med den tidigare forskning vi tagit del av.

5.10 Generaliserbarhet

Dalen (2015) menar att kvalitativa intervjustudier sällan går att generalisera på en större population. Utifrån att vi valt att göra en kvalitativ studie så är vi också medvetna om att vårt resultat inte går att generalisera i samma omfattning som om vi skulle ha gjort en kvantitativ studie. Vårt syfte med studien har inte heller varit att få ett resultat som går att generalisera. Utifrån att vi tagit del av tidigare forskning så kan vi dock se att vårt resultat stämmer överens i mycket av det som tidigare forskning lyfter upp. Därför kan vi, med viss försiktighet, säga att vårt resultat skulle kunna gå ett generalisera till andra verksamheter inom socialtjänstens sociala barnavård.

5.11 Etiska överväganden

Kvale och Brinkmann (2014) menar att etik är en central del av intervjubaserad forskning. Forskningen syftar till att producera vetenskaplig kunskap till nytta för både samhälle och enskilda människor men får inte för den delens skull inkräkta för mycket på människors privatliv, vilket innebär en ständig balansgång. Vi kommer här att presentera de etiska överväganden vi gjort kopplat till vår undersökning utifrån de fyra etiska principerna som här följer; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet.

5.11.1 Informationskravet

Informationskravet handlar enligt Bryman (2011) om att de personer som är inblandade i studien ska informeras om dess syfte, hur studien kommer att gå till och att deras medverkan är frivillig. Innan vi genomförde vår första omgång med intervjuer mailade vi ut ett informationsbrev till våra fyra informanter samt sektionschefen vid den enhet där vi genomförde vår studie (se bilaga 1). I informationsbrevet berättade vi om studiens syfte, beskrev vad informanternas medverkan skulle innebära och hur mycket tid vi beräknade skulle gå åt för genomförandet av intervjuerna. Vi informerade om att medverkan i studien är frivillig och att de när som helst får avbryta sin medverkan. Vi informerade även om inspelning av intervjuerna, transkribering av materialet samt om att uppsatsen kommer att publiceras och finnas tillgänglig för allmänheten. Vid första intervjutillfället gav vi även samma information muntligt.

5.11.2 Samtyckeskravet

Bryman (2011) beskriver att samtyckeskravet handlar om att varje informant har rätt att själva avgöra sin egen medverkan i studien. Vi informerade sektionschefen på enheten där vår studie genomfördes om studies syfte och genomförande. Hon frågade därefter arbetsgruppen om det fanns intresse för medverkan och vi fick fyra personer som anmälde sig. Alla fyra personer fick information om studien genom sin chef och valde sedan att medverka. De fick sedan skriftlig information genom informationsbrevet och fick även ta del av informationen muntligt vid första intervjutillfället. Informanterna får därför anses ha lämnat ett informerat och giltigt samtycke till sin medverkan i studien.

En del av vårt material består av autentiska barnavårdsutredningar. Vi har funderat mycket på hur vi ska hantera detta material på ett etiskt försvarbart sätt då vi inte bett om familjernas samtycke till att använda utredningarna i vår studie. Vi har båda två en dubbel sekretess då vi omfattas av både forskningssekretess samt en yrkessekretess, då vi skrivit under avtal om tystnadsplikt och sekretess i förhållande till enheten där vi genomfört vår studie. Vi beskriver inga detaljer kring familjernas problematik och utelämnar även detaljer såsom barnens och föräldrarnas kön i uppsatsen för att minska familjernas utsatthet. Uppsatsen behandlar inte familjerna i detalj utan fokuserar på socialsekreterarnas arbete och

förutsättningar att utföra detta och vi litar på att socialsekreterarna gör en etisk bedömning av vilken information de väljer att lämna ut till oss. Vi har förhoppningar om att vår uppsats kan bidra med lärande till fältet och öka barnperspektivet i utredningar som innehåller bedömningar om barns känslomässiga behov och föräldrars känslomässiga tillgänglighet. Allt detta sammantaget bidrar till att vi gjort bedömningen att nyttan med att läsa och använda utredningarna i vår studie överstiger den risk familjerna utsätts för genom studien.

5.11.3 Konfidentialitetskravet

Konfidentialitetskravet handlar om att försäkra de personer som medverkar i studien största möjliga anonymitet. Det innebär att personliga uppgifter så som exempelvis informanternas namn eller annan personlig information ska förvaras på ett säkert sätt så att obehöriga ej får tillträde till uppgifterna (Bryman 2011). Intervjuerna spelades in på en av våra mobiltelefoner för att direkt efter intervjun sparas ner på ett USB-minne som vi sedan förvarat på ett säkert ställe. Inspelningen har med en gång raderats från telefonen för att undvika att bära omkring på känsligt material mer än nödvändigt. Vid transkribering av materialet har alla uppgifter gällande namn på personer, orter och institutioner anonymiserats. Det utskrivna intervjumaterialet har sedan förvarats på ett säkert sätt genom hela processen. I vår studie har vi även tagit del av anonymiserade utredningar. Dessa har förvarats på ett säkert sätt, inlåst hemma hos en av oss. Vi kommer inte att avslöja några detaljer gällande enskilda utredningar som gör det möjligt att ta reda på vilka familjer utredningarna handlar om. I den färdiga uppsatsen har vi även valt att byta ut ord som mamma, pappa, flickan, pojken, han och hon mot mer neutrala ord som föräldern och barnet. Detta medför att vi gjort små förändringar i de citat vi presenterar, allt för att säkra konfidentialiteten. Efter avslutad och godkänd uppsats kommer allt intervjumaterial att raderas och utredningsmaterialet att förstöras.

5.11.4 Nyttjandekravet

Nyttjandekravet innebär att material som samlats in till förmån för forskningen inte får användas till andra ändamål än just det aktuella forskningsprojektet (Bryman 2011). Vi kommer inte att tillåta att vårt insamlade material används till något annat än till just vår undersökning. Efter att uppsatsen är avslutad kommer

även, som tidigare nämnt, allt material i form av intervjuutskrifter och utredningar att raderas eller förstöras för att säkerställa att nyttjandekravet uppfylls.

5.12 Metodkritik

Vi kan se att det finns flera faktorer i genomförandet av vår studie som kan ha haft inverkan på vårt resultat. Vi har exempelvis inte kunnat styra vårt urval av intervjupersoner och utredningar något större. Risken finns att de personer som valde att ställa sig tillgängliga för studien är de som känner att de har intresse för frågan och därmed eventuellt mer kunskap än övriga socialsekreterare i arbetsgruppen. Det är inte säkert att deras intresse och kunskapsnivå är representativt för hela gruppen av socialsekreterare på enheten. Vi är även medvetna om att våra relativt breda urvalskriterier för utredningsmaterialet kan ha påverkat vårt resultat. Socialsekreterarna fick själva välja ut utredningarna utifrån kriterierna att de skulle ha lett till insatser enligt SoL alternativt vård/fortsatt vård enligt LVU samt att det skulle finnas känslomässiga brister i familjen. Om vi hade varit mer specifika i våra urvalskriterier hade vi eventuellt kunnat få ett material som på ett mer säkert sätt representerat de utredningar vi baserat vårt urval på.

Något annat som vi anser relevant att beakta är hur vår studie kan ha påverkats av att vi båda har tidigare erfarenhet av arbetet och känner de socialsekreterare som arbetar på enheten där vi genomfört vår studie. Fördelen vi kan se är att informanterna genom att de känner oss kunde sig trygga att berätta mer än vad de kanske gjort om de inte kände oss. Vi är dock medvetna om att den förförståelse vi har med oss påverkar vår tolkning av materialet, då vi redan har en uppfattning om enheten och det arbete som utförs där. Något annat som kan påverka vår tolkning men även presentation av materialet är att vi båda har fått en anställning som sommarvikarier på enheten då detta ställer oss i en beroendeställning gentemot våra informanter.

Vi var båda två med vid alla intervjuer. Det är svårt att veta om någon av intervjupersonerna upplevde det faktum att vi båda var med under intervjun som besvärande eller om någon av dem fick svårare att uttrycka vad de tänkte. Vi har försökt utjämna maktbalansen genom att en av oss höll i intervjun och den andra endast antecknade och ställde enstaka kompletterande frågor. Fördelen som vi kan

se med att båda två var med under intervjuerna är att vi båda kunde ställa följdfrågor på det som kom upp under intervjun och därigenom få ett bredare och mer tillförlitligt empiriskt material.

En viktig del att kritisera i vårt val av metod är att vår tanke från början var att vi hoppades på att se en process kring hur socialsekreterarnas tankar utvecklades genom de olika delarna av vår datainsamling, från intervjun, till sammanställandet av utredningen och vidare till att i efterhand kunna reflektera över sitt arbete med den aktuella utredningen. I och med att arbetet med en C-uppsats genomförs under relativt kort tid var de utredningar vi tagit del, färdiga och skrivna redan vid vår första intervju och denna process hos socialsekreterarna har därför inte gått att utläsa. För att se dessa processer hade vi behövt genomföra första intervjun redan tidigt under utredningstiden, innan utredningen sammanställs, för att sedan ta del av utredningen när den var klar och genomföra vår andra intervju efter att utredningen av familjen avslutats. Nu har vi, istället för att peka på processer hos socialsekreterarna, fått relatera informationen som framkommit i intervjuer och utredningar till varandra. Vi kan se att vår datainsamlingsmetod, trots att vi inte kunnat peka på processer i vår analys, hjälpt oss att nå en djupare förståelse kring socialsekreterarnas arbete med att utreda och bedöma känslomässig tillgänglighet och att vi därmed fått ett mer tillförlitligt resultat.

6. Resultat och analys

Vi kommer i detta avsnitt att presentera vårt material och relatera det till teoretiska perspektiv samt tidigare forskning. Till en början kommer vi att ge en mycket kortfattad presentation av utredningarna som ingår i vårt empiriska material. Vi kommer sedan diskutera att *Identifiera känslomässig tillgänglighet* och beskriva hur socialsekreterarna talar om känslomässig tillgänglighet, hur de utreder känslomässig tillgänglighet i förhållande till annan problematik samt deras möjligheter kring att analysera och göra en bedömning av barns känslomässiga behov. I det följande avsnittet *Vägledning* kommer vi att presentera vilken vägledning socialsekreterarna anser sig ha. Sedan kommer vi i avsnittet *Prognos* behandla socialsekreterarnas möjligheter att göra en prognos om risk för skada på barnets hälsa och utveckling i framtiden i förhållande till den känslomässiga tillgängligheten, i utredningar som leder till ansökan om vård enligt LVU och frivilliga insatser enligt SoL samt prognoser om barnens framtid ur ett utvecklingsekologiskt perspektiv. Vi kommer slutligen att i avsnittet *Tydlighet och kommunikation* diskutera svårigheter och möjligheter kring att kommunicera känslomässiga brister på ett tydligt sätt, både till föräldrar och i rättsliga förhandlingar.

6.1 Presentation av utredningsmaterialet

Vi kommer under denna rubrik att ge viss bakgrundsinformation till de autentiska barnavårdsutredningar som ingår i vårt empiriska material. På grund av sekretess kan vi endast lämna uppgifter om barnets ålder, antal tidigare utredningar, utredningens genomförande samt beslut/förslag till beslut.

Barnen i de utredningar som ingår i vårt material är mellan 4 månader och 11 år gamla. I utredningen från intervjuperson 1 har det varit fem tidigare utredningar. Barnen i utredningarna från intervjuperson 2 och 4 har varit aktuella vid ett tillfälle tidigare och barnet i utredningen från intervjuperson 3 är aktuell inom socialtjänsten för första gången. Under utredningstiden har det i utredningarna genomförts bland annat hembesök, observationer, barnsamtal, samtal med föräldrar och andra professionella i varierande grad. Två av utredningarna leder till öppenvårdsinsatser enligt SoL 4 kap. 1§ och de andra två ger förslag om vård/fortsatt vård enligt LVU 2§. För en tydligare sammanställning, se bilaga 4.

6.2 Identifiera känslomässig tillgänglighet

6.2.1 Tankar om känslomässig tillgänglighet

Socialstyrelsen (2013) definierar känslomässig tillgänglighet hos föräldrar som en förmåga att kunna lyssna in barnets behov och signaler samt att på ett positivt sätt kunna möta och reagera på barnets känslouttryck. Killén (1994, 2002) lyfter även hon upp vikten av att föräldrar engagerar sig i barnet på ett positivt sätt, vilket innebär att man som förälder har förmågan att tillgodose barnets behov av känslomässig närhet. Ett barn behöver hjälp från sina föräldrar i att identifiera sina olika känslotillstånd och lära sig att känna igen, uttrycka och på sikt härbärgera sina känslor. Intervjuperson 4 beskriver begreppet känslomässig tillgänglighet så här:

Ja det är ju att man når sina känslor liksom [...] att man kan se sitt barn som en egen individ och inte bara utgå från sig själv utan kan förstå vad barnet behöver. Att nå sina känslor och kunna visa både glädje och sorg och kunna härbärgera svåra saker inför sitt barn. Se och finnas och att kunna förstå barnets känslor liksom. (IP4, intervju 1).

Denna definition stämmer väl överens med Socialstyrelsens beskrivning av begreppet. Känslomässig tillgänglighet handlar om att kunna se och möta barnets behov samt en förmåga att både visa och härbärgera sina känslor inför barnet. Trots att intervjuperson 4 ger en tydlig definition av känslomässig tillgänglighet upplever hon ändå att det är ett svårt område att utreda:

Det är ju väldigt svårt att utreda tycker jag, det är det absolut svåraste området att kunna trycka på hur det ser ut. (IP4, intervju 1).

Det intervjuperson 4 säger, stämmer väl överens med tidigare forskning vi tagit del av. Goldsmith och Freyds (2005) menar att det är svårt att utreda de känslomässiga aspekterna av föräldraskapet samt förekomsten av känslomässig

misshandel och försummelse. En anledning till detta är att professionella definierar begreppen på olika sätt. Känslomässig misshandel och försummelse är, enligt Glaser (2011), en av de vanligaste formerna av barnmisshandel men trots detta är det svårt att identifiera problemen i familjer, en möjlig anledning till detta är just att begreppet kan definieras på många olika sätt. Intervjuperson 4 kan dock ge en tydlig definition av känslomässig tillgänglighet, intervjuperson 2 säger däremot i sin första intervju att det är...

... svårt att veta vad jag själv tycker att det är egentligen [...] en sån där grej på BBIC-triangeln man lite hoppar över, det är ju inte så konkret... (IP2, intervju 1).

Hon säger, till skillnad från intervjuperson 4, att hon inte riktigt vet vad känslomässig tillgänglighet är och att det därför blir svårt att utreda. Karin Johansson (2008) betonar vikten att professionella blir bättre på att veta vad de ska titta efter i utredningarna, ökar förmågan att kunna tolka symptom hos barnen samt att identifiera vad problemen grundar sig i. Hon menar att många professionella saknar den kunskap som behövs för att förstå allvaret i den känslomässiga försummelsen. Vi kan se att oavsett om våra informanter upplever att de kan definiera begreppet eller inte så tycker de att den känslomässiga tillgängligheten är ett svårt område att utreda. Intervjuperson 1 berättar om en studie som undersöker förskolepersonal och BVC-sköterskors förmåga att identifiera känslomässiga brister i familjer:

...att den personalen inte tror att de signalerna de ser på de känslomässiga bristerna...Ja och att de inte vet vad de ser heller... Alltså om hon [som gjort studien, vår anmärkning] räknar upp tecken och säger, har ni sett det här och det här? Då har de varit väldigt bra på att kunna identifiera barn i det, utifrån den frågan men de har inte gjort den kopplingen själva tidigare. [...] Och jag tänker att den studien lika gärna kunde ha varit gjord på

socialsekreterare och att det hade fått liknande resultat.
(IP1, intervju 1).

Det som intervjuperson 1 säger, stämmer överens med det som Johansson (2008) lyfter upp. Nämligen att kunskapen som krävs för att se och känna igen känslomässiga brister, att se symptom hos barn samt att definiera vad dessa symptom beror på, saknas hos professionella som möter barn i olika sammanhang.

En annan del av den känslomässiga tillgängligheten innebär att en förälder ska kunna tillgodose barnets anknytningsbehov (Socialstyrelsen 2013). Detta är även något som alla våra informanter lyfter upp som en viktig aspekt av den känslomässiga tillgängligheten. Anknytning nämns upprepat i båda våra intervjuomgångar och är dessutom den enda teori som benämns som teoretiskt perspektiv i de skrivna utredningar vi tagit del av. Lindén (2013) beskriver en trygg anknytning som något som bygger på ett positivt samspel mellan barn och föräldrar där föräldern kan svara upp mot barnets signaler och därigenom blir en trygg punkt som barnets alltid kan återvända till. En viktig del i att skapa en trygg anknytning är att föräldern har förmågan att kunna sätta sina egna behov åt sidan för barnets behov. Anknytningsteori fungerar, enligt Andersson (2013), bra att kombinera med utvecklingsekologi. I våra intervjuer och de utredningar vi tagit del av diskuteras anknytning tydligt kopplat till framförallt en av barnets föräldrar, intervjuperson 1 skriver såhär:

Tidigare utredning har visat att det är den ena föräldern som varit anknytningspersonen för barnet. Denna förälder är mer lyhörd för barnets signaler och behov samt att umgängen dem emellan har en annan kvalitet än umgängen med den andra föräldern. (IP1, utredning).

Socialsekreteraren benämner båda föräldrarna och säger något om kvaliteten på barnets anknytning till dem båda. Andra möjliga anknytningspersoner benämns inte i utredningen. Detta är ett mönster vi kan se genomgående i vårt material, diskussioner om anknytning förs endast på en mikronivå, det vill säga i förhållande till barnets relation till sina föräldrar, och barnets möjligheter att få

sina anknytningsbehov tillgodosedda av någon annan i närmiljön diskuteras inte närmare.

6.2.2 Att utreda känslomässig tillgänglighet i förhållande till annan problematik

Känslomässig misshandel och försummelse utreds sällan isolerat från andra typer av misshandel och omsorgsbrister (Schneider et al. 2005). Som vi tidigare tagit upp berättar intervjuperson 2 att hon upplever att den känslomässiga tillgängligheten inte är så konkret och därför lätt att hoppa över i utredningar, för att istället fokusera på mer konkreta problem. Hon säger vidare att:

Det är ju något väldigt flummigt över det än att säga att du dricker alkohol och det är skadligt för dina barn. [...] Det är svårt och att det känns som, är det känslomässiga brister så vill man gärna ha något annat också, som har lite mer tyngd [...] annars känns det som man inte har så mycket att komma med. (IP2, intervju 1).

Schneider et al. (2005) visar i sin artikel på det som intervjuperson 2 pratar om, nämligen att den känslomässiga försummelsen och misshandeln ofta kommer i bakgrunden av annan mer konkret problematik såsom exempelvis fysisk misshandel, vanvård och föräldrars missbruk. En anledning till detta kan vara att den mer konkreta problematiken är synlig på ett annat sätt. Det är lättare att se att ett barn blir slaget eller inte får tillräckligt med mat eller kläder, än att se att föräldrarna inte bemöter barnet på ett känslomässigt positivt sätt. Intervjuperson 2 säger att om hon upptäcker känslomässiga brister i en familj så vill hon gärna ha något mer att gå på, det känslomässiga räcker inte för att visa på allvaret i att barn far illa.

Schneider et al. (2005) menar att all form av barnmisshandel grundar sig i att föräldrarna inte har förmågan att sätta sig in i barnets känslor och behov. Detta är även något som intervjuperson 1 lyfte upp vid vårt första intervjutillfälle.

Många andra brister uppstår ur den känslomässiga otillgängligheten och då är det ju ofta så att man fastnar

för de här tydliga sakerna som kommer ur det istället för vad det föregås av. Ja och det är ju nåt jag och många med mig behöver tränas i och mer på att se vad det grundar sig ur egentligen och få mer kunskap kring det så. (IP1, intervju 1).

Intervjuperson 1 uttrycker alltså att man som socialsekreterare lätt fokuserar på den problematik som kommer ur den känslomässiga tillgängligheten, snarare än på det problematiken grundar sig i. Något som flera av våra informanter lyfter upp är att det ofta krävs upprepade utredningar och insatser över tid för att faktiskt se vad familjens problem grundar sig i. Detta blir särskilt tydligt i den utredning som intervjuperson 1 har skrivit. Det aktuella barnet är sedan tidigare omhändertaget enligt LVU i en situation båda föräldrarna var i ett svårt, aktivt missbruk. Utredningen är sammanställd utifrån att en av föräldrarna nu är nykter och därför har gjort en begäran om att barnet ska få flytta hem igen. Under årens lopp, innan omhändertagandet, har socialtjänsten genomfört flera utredningar som alla har fokuserat främst på föräldrarnas missbruksproblematik. I sammanställandet av denna utredning utgår vår intervjuperson ifrån material i form av beskrivningar av observationer, gjorda av olika socialsekreterare vid flera bevakade umgängen. Genom observationerna har det blivit tydligt att föräldern har svårt att bemöta barnet på ett känslomässigt positivt sätt och att sätta barnets behov före sina egna. Det blir därför inte endast förälderns missbruk som avgör frågan om barnet kan flytta hem utan istället förälderns känslomässiga tillgänglighet. I utredningen skriver intervjuperson 1 såhär:

Barnets första år präglades av föräldrarnas allvarliga missbruksproblem och konflikter. Att problemen var så pass stora innebär att det ställs än större krav på föräldrarna inför en hemflytt, inte bara kopplat till föräldrarnas missbruk. Barnet har uppvisat allvarliga reaktioner vid umgänge med den ena föräldern. Att flytta hem barnet till föräldern utan att vara helt på det klara med att det blir bra för barnet skulle vara uppslitande och med

stor sannolikhet till skada för barnets psykiska utveckling.
(IP1, utredning)

Intervjuperson 1 kopplar här ihop barnets tidigare upplevelser av föräldrarnas missbruk med barnets psykiska utveckling och föräldrarnas förmåga att känslomässigt bemöta och samspela med sitt barn i umgängessituationer. De tidigare utredningarna har fokuserat på föräldrarnas missbruksproblematik och den akuta risk det innebär för barnet och det är först nu, när barnet är placerat och visar stora symptom vid umgänge med föräldern, man fokuserar på det känslomässiga i utredningen. Vid vårt andra intervjutillfälle uttrycker sig intervjuperson 1 såhär om svårigheten i att se vad problemen grundar sig i:

... jag vill se många gånger och det är väl därför det är många barn där vi kanske inte kommer till kärnan av problemet förrän det har vart flera utredningar så. Nej alltså man behöver ju se flera gånger så för att se att någonting är ett mönster om inte annat så för att det är lätt för familjen att bortförklara. (IP1, intervju 2).

Det som intervjuperson 1 lyfter upp är att observationer måste ske upprepade gånger för att man ska kunna se mönster i den känslomässiga interaktionen. Flera av socialsekreterarna har Kari Killéns bok *Svikna barn* (1994) på sitt kontor. Killén (1994) beskriver betydelsen av att göra observationer av samspelet mellan barn och föräldrar för att på så sätt skaffa en helhetsbild av familjen. Intervjuperson 1 menar i citatet ovan, att när man bara får tillfälle att observera samspelet mellan barn och föräldrar vid enstaka tillfällen, är det svårt att säga att det man ser är ett faktiskt problem och inte bara tillfälligt. Alla föräldrar kan ha dåliga dagar och kan man inte visa på återkommande mönster är det lätt för föräldrarna att bortförklara problematiken. När man inte får tillfälle att göra flera observationer över tid riskerar mycket information om den känslomässiga interaktionen i familjen att utebli, vilket gör att en rättvis bedömning av föräldrarnas känslomässiga tillgänglighet blir nästintill omöjlig att göra (Killén 1994). Glaser (2011) menar att bedömningar om känslomässig tillgänglighet är komplexa och lyfter även hon upp vikten av observationer av familjen samt

inhämtande av information från flera olika håll för att kunna göra en rättvisande bedömning. I utredningen av intervjuperson 1, som vi presenterar ovan, har socialsekreteraren kunnat utgå ifrån upprepade observationer gjorda av flera olika professionella som alla sett samma sak. Anledningen till att man har kunnat genomföra så pass många observationer av samspelet mellan barn och förälder är att barnet varit placerat enligt LVU under utredningens genomförande. Socialtjänsten har därmed kunnat observera samspelet mellan barn och förälder flera gånger och därför kunnat se det mönster som intervjuperson 1 pratar om. De känslomässiga bristerna hos föräldern är inte endast tillfälliga och därmed möjliga att bortförklara utan visar sig gång på gång i umgängen mellan barn och förälder. Både intervjuperson 1 och våra andra informanter lyfter upp att det främst är tidsbrist som förhindrar möjligheten att upptäcka dessa mönster i alla utredningar.

Men med det pressade schemat vi har idag så är det mycket man avslutar där det inte känns bra att man avslutar men att man ändå avslutar med att, vi har inte sett tillräckligt och det finns inte skäl för LVU och så vidare. (IP1, intervju 2).

Hög arbetsbelastning och ett pressat schema gör alltså att man tvingas avsluta utredningar utan att ha sett tillräckligt tydligt hur föräldrarna kan tillgodose barnets känslomässiga behov. Flera av våra informanter berättar att de måste prioritera observationer i de utredningar som ska leda till ansökan om vård enligt LVU, i övriga utredningar hinner man sällan göra de observationer som krävs. Ett undantag är i de fall när man som socialsekreterare väljer att utredningsplacera familjen på institution, då ansvarar institutionen för att observationerna av familjen.

6.2.3 Analys och bedömning av känslomässig tillgänglighet

Av de utredningar vi tagit del av leder två stycken till frivilliga insatser enligt SoL och två föreslår vård/fortsatt vård enligt LVU. Rasmusson (2009) skriver om analys och bedömningar i barnavårdsutredningar och belyser vikten av att inte endast konstatera brister i en familj utan även analysera vilka konsekvenser dessa får för barnet i fråga samt hur faktorer på olika nivåer i barnets liv kan dels

fungera skyddande, men även utgöra riskfaktorer. Intervjuperson 2 uttrycker sig så här om att göra en analys av barns behov:

Analysen är ju egentligen det roligaste, men det vi aldrig får tid att skriva utan det som hafsas ihop, om det inte är en LVU-ansökan för då lägger man tiden på den på ett annat sätt. Analysen är ju egentligen det vi ska vara duktiga på för allt annat är ju inhämtande av information och bara att skriva ihop så det är ju inte att dra några slutsatser, utan det ska man göra i analysen [...] det är den som ofta får lida om det är de vanliga utredningarna för då blir nog analysen mer en sammanfattning genom att det här och det här har framkommit. (IP2, intervju 2).

Det som intervjuperson 2 lyfter upp i citatet ovan är även något vi kan se i de utredningar vi tagit del av, då analysen i de två utredningar som leder till SoL-insatser mer är en sammanfattning av det som tidigare sagts i utredningen. Rasmusson (2009) menar att det krävs olika typer av bedömningar under olika skeden i utredningen. Till en början behöver man göra snabba bedömningar om barns behov av omedelbart skydd. Efter det övergår bedömningarna till att bli allt mer schematiska då det handlar om bedömningar av vilken information man behöver samla in och vilka kontakter som bör tas. I slutet av utredningen blir analysen mer djupgående vilket innebär att man måste koppla samman den information som framkommit med sin teoretiska kunskap för att kunna ge en sammanhängande bild av barnets situation och kunna göra en prognos för framtiden. I de utredningar, i vårt material, som leder till SoL-insatser görs inte den sista typen av bedömningar som Rasmusson beskriver. I utredningen från intervjuperson 3 har man gjort bedömningar gällande barnets akuta behov av skydd. Mycket material har samlats in under utredningstiden vilket har inneburit olika typer av bedömningar kopplat till informationsinsamlandet. Familjen har bland annat varit institutionsplacerade, och utredningen lyfter upp många exempel på konkreta händelser och beskrivningar av samspelet mellan barn och föräldrar. Utredningstiden tar slut och familjen går med på frivilliga insatser vilket gör att det inte finns skäl för ett omhändertagande enligt LVU. När utredningens analys

sammanställs blir det mer en sammanfattning av de exempel som beskrivits tidigare i utredningen. Följande är ett exempel på hur socialsekreteraren sammanfattar föräldrarnas förmåga att tillgodose barnets grundläggande behov:

Det finns frågetecken kring om föräldern, då barnet utvecklas och blir mer rörlig och vaken större delar av dagen, har förmågan att samtidigt som föräldern har uppsikt över barnet klarar att ta hand om hemmets sysslor som att t.ex. laga mat. (IP3, utredning).

Socialsekreteraren gör ingen djupare teoretisk analys av föräldrarnas svårigheter och vilka konsekvenser det får för barnets möjligheter att få sina känslomässiga behov tillgodosedda. De slutsatser som intervjuperson 2 pratar om i föregående citat dras inte och det sista steget av bedömning grundad i en djupare teoretisk analys, som Rasmusson (2009) hävdar behövs i alla barnavårdsutredningar, görs inte.

I de utredningar som utmynnar i en ansökan om vård enligt LVU görs en tydligare sammankoppling mellan barnets behov, föräldrarnas svårigheter samt risk- och skyddsfaktorer på olika nivåer. Dessa analyser diskuterar även på vilket sätt de olika faktorerna får konsekvenser för det enskilda barnet. Intervjuperson 2 kopplar exempelvis ihop empirisk kunskap med det enskilda barnet på detta sätt i sin utredning:

Att ha en fungerande skolgång anses som en friskfaktor i ett barns liv och i det döljer sig bland annat att barnet ska fungera kunskapsmässigt utifrån dess behov samt fungera socialt med kamrater och vuxna. Barnet uppfattas omtyckt av vuxna och jämnåriga, barnet har vänner och fungerar i sociala sammanhang. Enligt skolan klarar barnet inte skolmålen utifrån sin hemsituation. (IP2, utredning).

Socialsekreteraren gör liknande sammankopplingar på andra områden fortsatt genom analysen och använder sin forskningsbaserade kunskap för att ge en

sammanhängande bild av barnets situation och behov. Här görs alltså det tredje steg av analys- och bedömningsarbete som inte görs i utredningar som leder till frivilliga insatser. Våra informanter berättar att de måste prioritera i vilka utredningar man tar sig tid att göra dessa grundade bedömningar. Vårt utredningsmaterial bekräftar att bedömningar på alla de tre steg som Rasmusson (2009) lyfter upp inte prioriteras i alla utredningar. Ordentlig analys och välgrundade bedömningar prioriteras i utredningar som leder till ansökan om vård enligt LVU prioriteras och den mer djupgående analysen uteblir i övriga utredningar.

6.3 Vägledning

6.3.1 Manualbaserad vägledning

Rasmusson (2009) beskriver att det är många faktorer som påverkar bedömningar i barnvårdsärenden, exempelvis organisationen, lagstiftningen, arbetsbelastning, den enskilda socialsekreteraren och egenskaper, resurser och problematik inom den aktuella familjen. Munro (2008) lyfter upp komplexiteten i att göra bedömningar av risk för skada av barns hälsa och utveckling. Hon menar att socialsekreterares bedömningar idag blir ifrågasatta i hög utsträckning. En anledning till detta kan vara att det inte finns tydliga manualer att utgå ifrån, vilket gör att socialsekreterarna grundar mycket av sina bedömningar på den egna erfarenheten och magkänslan. Intervjuperson 1 säger såhär angående stöd i bedömningar:

Men sen har vi egentligen inte så mycket material att luta oss på. Alltså det finns ju olika typer av observationspunkter eller intervjuguider men ja, det är ju inget material som finns här så på det sättet eller är uttalat att vi ska jobba utifrån. Så att det blir ju mycket utefter eget tyckande och tänkande. (IP1, intervju 1).

Av citatet framgår det att intervjuperson 1 upplever att det inte finns några bedömningsinstrument att luta sig på i organisationen. Hon uttrycker senare i intervjun att det hon tittar på när hon ska utreda känslomässig tillgänglighet är:

Ja det är ju att jag tittar på samspelet och hur föräldern pratar till barnet och hur jag tolkar de signaler som sänds [från barnet, vår anmärkning] vid det tillfället och om föräldern tolkar detsamma, och ja om de tolkar dem överhuvudtaget och de bitarna. (IP1, intervju 1)

I detta citat bekräftar intervjuperson 1 det hon tidigare sagt, nämligen att bedömningar om känslomässig tillgänglighet till stor del grundar sig i de egna värderingarna och hur hon själv tycker och tolkar de signaler som barnet sänder ut. Detta kan vi se stämmer överens med det som Munro (2008) säger, att bedömningar ofta grundar sig i socialsekreterarens erfarenhet och magkänsla. Munro (2008) anser att socialsekreterare behöver använda sig av manualer och bedömningsinstrument i större utsträckning för att öka trovärdighet och skapa ett mer rättssäkert utredningsarbete. Det har under de senaste åren ställts allt högre krav på att de bedömningar som görs ska vara grundade i vetenskaplig kunskap och forskning (Lundström 2012). Munro (2010) är inne på samma sak och hävdar att det ökade kravet på standardiserade bedömningsinstrument grundar sig i en strävan efter att minska risken för felbedömningar. På den enhet där våra intervjupersoner arbetar använder de sig av BBIC i sitt utredningsarbete. BBIC ger riktlinjer kring handläggning och dokumentation men ger inget stöd i bedömningar (Lundström 2012). Intervjuperson 3 beskriver vilket stöd hon som socialsekreterare kan få i BBIC och vilken vägledning hon tycker saknas.

Jag tänker inte så, att det är någon som saknas i BBIC utan jag tänker nog mer så att det saknas överhuvudtaget här. [- --] Alltså om man skriver i BBIC att nu ska ni titta på och utreda det här, ja alltså vi behöver ju verktygen som är mer grundläggande. Ja visst, det ska vi göra men hur gör vi detta? Så det är väl egentligen det här huret som fattas och det tänker jag att det får man hämta från annanstans. (IP3, intervju 1).

Intervjuperson 3 uttrycker att BBIC inte är till någon hjälp i bedömningar och att det saknas en djupare kunskap kring vad barn har för känslomässiga behov.

Ponnert och Rasmusson (2015) beskriver att socialsekreterare har viss vägledande hjälp av lagstiftning, forskning, teorier och BBIC i sitt utredningsarbete. De menar dock att den hjälp som socialsekreterarna får genom BBIC främst handlar om stöd att sortera in den insamlade informationen under olika behovsområden. BBIC säger inget om *hur* och *när* den enskilda socialsekreteraren ska agera i det enskilda fallet, vilket är precis vad intervjuperson 3 säger.

Utifrån detta kan vi se att socialsekreterarna saknar konkret vägledning i sina bedömningar av känslomässig tillgänglighet. Frågan vi ställer oss är, om socialsekreterarna får denna vägledning någon annanstans ifrån, finns det någon vägledning i organisationen?

6.3.2 Vägledning i organisationen

Ponnert och Rasmusson (2015) menar att enskilda bedömningar till stor del påverkas av den organisatoriska kontext man befinner sig i. Alla våra informanter belyser vikten av att ha möjlighet att reflektera med sina kollegor för att på så sätt få vägledning och en källa till lärande. De lyfter även upp att möjligheten för att kunna reflektera över, identifiera och bedöma känslomässig tillgänglighet, styrs till stor del av arbetskamrater och vilket barnfokus den som är 1:e socialsekreterare har. Under intervjuerna framkommer det att socialsekreterarna ofta genomför observationer i familjer självständigt, vilket innebär att det som visar sig under observationer är upp till socialsekreteraren själv att tolka. Intervjuperson 4 säger i följande citat att det är lätt att känna sig ensam och börja tvivla på sina egna bedömningar.

Man känner sig väldigt ensam i att vara den som ser det här på nått vis och tvivlar kanske någonstans på sig själv att man verkligen har sett rätt. Vad är det jag tycker, eller det jag vet, att det här barnet behöver som det inte får? Och vad som är mitt eget liksom, att jag tycker att så här ska föräldern möta barnet. Ja det är svårt. (IP4, intervju 2).

Intervjuperson 4 uttrycker en ambivalens kring att skilja på vad hon kunskapsmässigt vet att barn behöver och vad hon själv anser att barn har för

känslomässiga behov. Schöns begrepp reflektion-över-handling innebär att den professionella tar sig tid att stanna upp och se sitt handlande utifrån. Detta kan hjälpa den professionella att se problemet ut ett nytt perspektiv samt att hitta nya handlingssätt (Thomassen 2007). Intervjuperson 4 lyfter upp i citatet ovan att man gör en stor del av utredningsarbetet ensam och att det är svårt att själv ta det steg tillbaka som krävs för att avgöra om den bedömning man gjort är korrekt. Vi kan se att ett sätt att minska känslan av ensamhet i bedömningarna skulle kunna vara ökade möjligheter att reflektera tillsammans med sina kollegor.

Intervjuperson 1 lyfter upp att bristen på introduktioner på arbetsplatsen gör att den enskilda socialsekreteraren själv får lära sig lagstiftning och handläggningsrutiner, vilket gör att de många gånger inte har tid att fokusera på den känslomässiga tillgängligheten. Intervjuperson 1 uttrycker detta på följande sätt:

Jag kan också tänka mig att det är någon sorts process hos en själv som socialarbetare att du, alltså det är så mycket man ska gå igenom och få kläm på och med dåliga introduktioner och så som det tyvärr är överallt... Först måste du ha pejl på lagstiftning och handläggningsrutiner och sen så går du kanske mer först in på mer de här faktiska sakerna, ingen mat, smutsig och så vidare, som är så jättetydligt och att det kanske är först senare alltså som man själv kan ta sig an den biten, den känslomässiga tillgängligheten. (IP1, intervju 2)

Informanten menar att man som socialsekreterare först måste få kunskap kring hur de praktiskt ska gå till väga i utredningsarbetet. Detta ingår i Aristoteles begrepp *techne*, ett tekniskt förnuft som innebär ett praktiskt kunnande om det arbete man ska utföra. Det intervjuperson 1 beskriver ligger även nära det som Ponnert och Rasmusson (2015) benämner som procedurkunskap, det vill säga kunskap kring handläggningsrutiner, riktlinjer och lagstiftning. Socialsekreterare måste ha denna kunskap innan de kan fokusera på att lära sig att känna igen den känslomässiga tillgängligheten. Hon lyfter även upp en önskan om att fokus på de

frågor som rör den känslomässiga aspekten av föräldraskapet skulle finnas mer naturligt i organisationen då man som enskild socialsekreterare själv har svårt att se det:

Det behöver vara någon annan som går in och frågar de här frågorna. Jag tänker att många, även om man är ny, ändå kan svara ganska bra på om du får konkreta frågor kring det men då gäller det ju att det är någon som ställer den frågan. [---] Ja, det finns inte så tydligt i organisationen så som jag skulle önska... (IP1, intervju 2).

Munro (2010) anser att det är viktigt med ett arbetsklimat där man tillåts prata med varandra i arbetsgruppen om både bra och dåliga erfarenheter i att identifiera och utreda känslomässig tillgänglighet. Intervjuperson 1 beskriver att man behöver få reflektera tillsammans med sina kollegor och att man ibland behöver få en fråga kring ett barns känslomässiga behov för att kunna identifiera det. Att ha ett arbetsklimat där sådana samtal kan föras bidrar till lärande och skapar kunskap i arbetsgruppen.

När det inte finns en arbetsledare eller arbetskamrater som ställer frågor och för in samtalet på de känslomässiga aspekterna av barnets behov, och det dessutom inte finns någon manualbaserad vägledning i bedömningar, så blir det mer upp till den enskilda socialsekreteraren att själv bedöma om barnet får sina känslomässiga behov tillgodosedda. Risken är att bedömningarna blir godtyckliga och skiljer sig mycket åt beroende på vilken socialsekreterare familjen får. Utifrån våra intervjuer kan vi se att bedömningar om känslomässig tillgänglighet ofta baserar sig på socialsekreterarens egna tolkningar, erfarenheter och magkänsla.

6.4 Prognos

6.4.1 Prognoser vid ansökan om vård enligt LVU

Den svenska LVU-lagstiftningen säger att vård enligt lagen ska beredas om det "finns en påtaglig risk för att den unges hälsa eller utveckling skadas" (LVU 2§). Flera av våra informanter lyfter upp svårigheten kring att visa på denna risk i ett tidsperspektiv och att göra en prognos av hur de känslomässiga bristerna kan

innebära en risk för barnets hälsa och utveckling i framtiden. Precis som det är lättare att se och identifiera annan problematik, såsom exempelvis föräldrars missbruk eller fysisk misshandel, så upplever socialsekreterarna att det även är lättare att visa på risk för skada i framtiden i dessa mer konkreta ärenden. De menar att konsekvenser av den känslomässiga försummelsen inte är lika synliga, som skador som kommer av andra former av barnmisshandel och försummelse. Det blir därför viktigare med en tydlig teoretisk förankring i sina påståenden, när man ska visa på hur känslomässiga brister innebär en risk för skada på barnets hälsa och utveckling i framtiden. Intervjuperson 1 uttrycker att den teoretiska kunskap hon har inte räcker för att kunna visa på detta på ett tillräckligt tydligt sätt:

Nej men det är svårt. Och i den biten är det ju mycket, att det krävs mycket teoretisk kunskap. Och där hade i alla fall jag önskat att man hade mer kunskap och färskare kunskap, så alltså det händer ju så mycket på forskningsfronten också. Och är det mer än tio år sen man har gått i skolan så hade det vart gott med påfyllning så. Och det, tänker man en LVU-utredning så är ju det bitar som advokaterna kan gå in i många gånger också och tycka liksom att vad har du för belägg för att det skulle bli såna konsekvenser. (IP1, intervju 2).

Intervjuperson 1 säger i citatet ovan att föräldrarnas advokater ofta kräver tydliga förklaringar till varför socialsekreteraren kan påstå att föräldrarnas brister kommer leda till faktiska konsekvenser för barnet. Det krävs än mer teoretisk kunskap för att kunna ge dessa förklaringar när bristerna ligger i att föräldrarna inte är känslomässigt tillgängliga för sina barn. Hon upplever att hon saknar den kunskap som krävs för att tydligt kunna visa på konsekvenserna av känslomässig misshandel och försummelse och menar att beskrivningar av dessa lätt tenderar att bli generella och svepande:

Och jag har tänkt många gånger att jag skulle velat ha vart säkrare i det man ändå lyfter fram som tänkbara

konsekvenser och många gånger blir det väl kanske ganska svepande så alltså: De flesta stora föräldraberster kan leda till psykisk ohälsa hos barnen på det ena eller andra hållet så. Ja det blir lätt svepande... (IP1, intervju 2)

Alexius (2013) visar på att socialsekreterare ofta använder teoretiska kunskapspåståenden i LVU-utredningar men att kunskapen sällan kopplas på ett tydligt sätt till det enskilda fallet. Precis som intervjuperson 1 beskriver, menar Alexius (2013) att den kunskap som används beskrivs generellt och det förs oftast ingen diskussion kring exempelvis hur bristande anknytning får konsekvenser för det enskilda barnet. I de två LVU-utredningar som vi tagit del av kan vi dock se att respektive socialsekreterare gör dessa kopplingar mellan sin generella kunskap och det enskilda fallet. Nordlander (2006) beskriver att socialsekreterare använder sig av sin kunskap på ett induktivt sätt, de väljer alltså vilken typ av kunskap de använder sig av beroende på vilken problematik de står inför. Vi kan se att socialsekreterarna använder sig av kunskapsformen som Aristoteles benämner som *episteme*. Begreppet handlar om ett vetande, att man vet att något är på ett visst sätt och varför det är som det är. Episteme kan även benämnas som ett teoretiskt förnuft och innefattar vetenskapliga teorier och forskningsbaserad kunskap (Thomassen 2007). Vi kan se att det vetande socialsekreterarna använder sig av skiljer sig åt mellan de två LVU-utredningarna i vårt material.

Utredningen som är sammanställd av intervjuperson 2 grundar sina påståenden om konsekvenser för det enskilda barnet på vetande i form av forskningsbaserad kunskap. Detta innebär att socialsekreteraren använder aktuell forskning för att stärka sina påståenden om exempelvis prognoser för framtiden. Intervjuperson 2 beskriver hur hon använder sig av forskningsbaserad kunskap i sina analyser:

Sen så i LVU-ansökningar och även andra ansökningar så lär man sig efter hand vissa meningar man använder såsom "bevittnar barn våld så kan det blir så här...", och att "forskning visar på att har man en fungerande skolgång så är det en viktig friskfaktor...". Men det är mer tidigare

forskning jag härleder till och inte så mycket teorier skulle jag nog säga. (IP2, intervju 2).

Intervjuperson 2 berättar alltså att hon lärt sig hur forskning visar vilka olika svårigheter föräldrar kan ha och vad dessa kan få för konsekvenser för barnens hälsa och utveckling. Hon har alltså utvecklat *episteme* eller ett vetande, grundat i forskning. I hennes utredning kan vi se hur hon, utifrån familjens problematik, väljer ut forskningsbaserad kunskap som hon dels beskriver generellt men även kopplar till det enskilda barnet på följande sätt:

Barn påverkas av att bevittna våld. Det kan visa sig genom att de känner rädsla, stress, hjälplöshet, får koncentrationssvårigheter eller får minnesförluster. Konsekvenserna av att barn bevittnar våld kan bli att de inte orkar med skolan, är oroliga för när det ska hända nästa gång [...] Barnet [i denna utredning, vår anmärkning] visar symptom på koncentrationssvårigheter och minnesförluster i skolan, samt en rädsla och oro för framtiden. (IP2, utredning)

I ovanstående citat kan vi se hur socialsekreteraren använder sig av sitt vetande grundat i forskningresultat, som hon sedan kopplar till det enskilda barnet. Hon beskriver hur barn i allmänhet påverkas av att bevittna våld och fortsätter med att beskriva hur just detta barn påverkats av att bevittna våld i hemmet. Genomgående i analysen kan vi se hur socialsekreteraren använder sig av den mer konkreta och tydliga problematiken i form av missbruk hos föräldern och våld i hemmet för att visa på risk för barnets hälsa och utveckling. Samma koppling mellan problematik och konsekvenser görs inte när det handlar om de känslomässiga bristerna i familjen.

I den andra LVU-utredningen, sammanställd av intervjuperson 1, används *episteme* i form av en vetenskapligt utvecklad teori. Thomassen (2007) och Ponnert och Rasmusson (2015) beskriver detta som teoretisk kunskap, det vill säga att socialsekreteraren använder begrepp och generella modeller för att få en

förståelse kring och förklara hur något är och ter sig. Teorier kan även användas för att kunna säga något om vilka konsekvenser en viss företeelse kan få både nu och i framtiden (Ponnert & Rasmusson 2015). I analysen använder sig socialsekreteraren av det teoretiska begreppet anknytning och kopplar sin kunskap om barns behov av anknytning direkt till det enskilda barnet på detta sätt:

Det finns flera observationer som tyder på att det finns en anknytningsproblematik och samspelssvårigheter mellan barnet och en av föräldrarna. [...] Idag visar sig detta tydligast genom att barnet reagerar [...] vid umgänge med föräldern. Inför och efter umgängen eller telefonsamtal med föräldern visar barnet symptom såsom att barnet kissar ner sig samt blir väldigt uppvarvad och svårhanterlig på ett sätt som barnet inte är vanligtvis. (IP1, utredning).

Avslutningsvis i analysen använder socialsekreteraren sitt teoretiska vetande för att föra samman teoretisk kunskap om anknytning med vilka konsekvenser anknytningsproblematiken kan få för det enskilda barnet i framtiden:

Barn som har utsatts för omfattande brister i omsorgen och anknytningssvårigheter under tidiga år är också mer känsliga för nya uppbrott eller nya missförhållanden. Om inte barnet [i denna utredning, vår anmärkning] får möjlighet att fortsätta leva med trygga, stabila vuxna som har förmåga att förstå och kunna tillgodose barnets behov finns en påtaglig risk för att barnets utveckling och hälsa skadas allvarligt och att barnet kan få skolsvårigheter och senare i livet utveckla en psykisk ohälsa eller ett eget missbruk. (IP1, utredning).

Genom båda ovanstående citat, från utredningen sammanställd av intervjuperson 1, kan vi se att socialsekreteraren använder sig av det som Alexius (2013) kallar

för bakgrundspåståenden, det vill säga beskrivningar av vad som hänt bakåt i tiden och hur situationen ser ut nu. Hon gör även en beskrivning av de symptom barnet uppvisar och använder sedan bakgrundspåståenden och barnets symptom för att visa på risk för skada på barnets hälsa och utveckling i framtiden. Alexius (2013) visar att prognoser om risk för skada i framtiden i de flesta fall grundar sig i en beskrivning av den skada eller de symptom som redan uppstått hos barnet och en bedömning om att dessa skador eller symptom riskerar att förvärras eller bli permanenta. Intervjuperson 1 baserar sitt prognospåstående på ett resonemang likt det Alexius beskriver. Hon visar på vad som hänt, vilka symptom barnet har vid umgänge med sin förälder och hur dessa symptom riskerar att förvärras och senare utvecklas till andra svårigheter såsom skolproblematik, psykisk ohälsa och eget missbruk.

Både intervjuperson 1 och 2 baserar sina prognoser på symptom och skada som redan uppkommit hos barnen. I de två utredningarna ligger en stor del av problematiken i föräldrarnas förmåga att tillgodose barnens känslomässiga behov. I utredningarna beskrivs hur barnen har symptom och hur de på olika sätt redan uppvisar skada på hälsa och utveckling. Utifrån det material vi har presenterat kan vi se att socialsekreterarna, för att kunna visa på den prognos som krävs för att en ansökan om vård enligt LVU ska gå igenom, behöver kunna visa på symptom hos barnet. Detta stämmer väl överens med det Alexius (2013) påstår, hon menar att det är svårt att visa på hur omsorgssvikter och framtida skada på barnets hälsa och utveckling hänger ihop i andra fall än de mer konkreta sakerna som exempelvis fysisk misshandel. Hon lyfter upp att detta kan vara en anledning till att en stor del av de ansökningar om vård enligt LVU görs först när skada på barnets hälsa och utveckling redan uppkommit. Det vi kan se i vårt material är att prognoser för framtiden baserar sig på de symptom barnet har. Det är som Alexius säger, inte lätt att göra prognoser för framtiden och det är kanske än svårare när problematiken handlar om den känslomässiga tillgängligheten hos föräldrarna. Frågan är vad det är som saknas för att socialsekreterarna ska kunna göra dessa prognoser, kopplat till känslomässiga brister, redan innan barnet uppvisar symptom på att fara illa? Intervjuperson 1 svarar såhär:

Kunskap och tid. (IP1, intervju 2)

Det våra intervjupersoner efterfrågar för att kunna göra prognoser för framtiden är alltså mer och djupare kunskap. De efterfrågar en större säkerhet i sin kunskap och ett mer grundat vetande eller, för att använda Aristoteles begrepp - *episteme*. De säger även att de behöver tid, både att se och att analysera materialet för att skapa en helhetsbild av familjen och barnets behov.

6.4.2 Prognoser i utredningar som leder till frivilliga insatser

Vi ser en tydlig skillnad i hur socialsekreterarna gör prognoser i de utredningar som leder till ansökan om vård enligt LVU jämfört med de som leder till insatser enligt SoL. LVU-lagstiftningen ställer tydliga krav på att man ska göra prognoser om risk för skada på barnets hälsa och utveckling (SOSFS 1997:15, LVU 2§). Socialstyrelsen (2015b) säger att en barnavårdsutredning ska klargöra barns behov och situation samt behov av stöd och hjälp. Så länge barnavårdsutredningen inte föreslår vård enligt LVU ställs inget krav på att socialsekreteraren ska göra ett prognospåstående. Vi har i föregående avsnitt visat på hur prognoser görs i utredningar som leder till vård enligt LVU. I de utredningar som leder till insatser enligt SoL så visar inte socialsekreteraren lika tydligt på vilka konsekvenser problematiken får för det enskilda barnet.

I utredningen som genomförts av intervjuperson 3, räknar socialsekreteraren upp flera brister i föräldrarnas förmåga att tillgodose barnets behov, men gör ingen bedömning av vilka konsekvenser det kan bli för barnet i framtiden om barnet inte får sina behov tillgodosedda. I utredningens analys skriver intervjuperson 3 bland annat såhär:

Det finns en osäkerhet kring om hur föräldern kan förstå barnets signaler och ge barnet uppmärksamhet då barnet behöver det och vila då barnet visar att barnet har behov av det. Det finns frågetecken kring hur utvecklad förälderns mentaliseringsförmåga är, d v s kring om föräldern kan sätta sig in i hur barnet känner i olika situationer. (IP3, utredning)

Citatet ovan visar att det finns en tveksamhet kring om föräldrarna har förmågan att tillgodose barnets behov, hon visar dock inte på vilka konsekvenser det kan bli för barnet på sikt.

I utredningen sammanställd av intervjuperson 4 beskriver socialsekreteraren risk- och skyddsfaktorer kopplat till föräldern, nätverket och den pedagogiska verksamhet barnet befinner sig i. Hon konstaterar barnets behov och att situationen har stabiliserats under utredningstiden:

Barnet har behov av att bemötas adekvat för att få ett ökat självförtroende och bättre självbild. Då utredningen inleddes fanns en oro för barnet utifrån att barnets förälder hade svårt att tillgodose barnets behov känslomässigt och orka med och bemöta barnet på ett åldersadekvat sätt. Sammantaget har det [som hänt under utredningstiden, vår anmärkning] varit positivt för barnet och situationen kring barnet har blivit mycket lugnare (IP4, utredning).

Även i denna utredning blir det tydligt att socialsekreteraren inte gör en djupare analys av på vilket sätt barnets behov blir eller inte blir tillgodosedda. Hon säger att det skett positiva förändringar i barnet liv men förklarar inte på vilket sätt dessa minskat risken för skada på barnets hälsa och utveckling.

I andra intervjun med intervjuperson 3 så förklarar hon hur hon tänker kring att göra prognoser i utredningar som leder till insatser enligt SoL:

Vi har ju mycket att göra, så när man vet att det inte är en utredning som ska upp i rätten utan det kanske är en egen insats man sätter in [...] så kanske man inte lägger ner lika mycket krut [på analysen, vår anmärkning] bara för den sakens skull. För jag behöver inte förklara på samma sätt för våra familjehandlare till exempel, de fattar ändå...

Man skriver ju mycket för andra, det är ju så (IP3, intervju 2).

Intervjuperson 3, lyfter i citatet upp att hon inte har tid att tydligt förklara vilka konsekvenser problematiken får för det enskilda barnet när utredningen inte ska upp i rättsliga förhandlingar. I tidigare avsnitt har vi lyft att även andra intervjupersoner säger att de måste prioritera i vilka utredningar de kan skriva ordentliga analyser och göra prognoser för framtiden. Glaser (2011) menar att socialsekreterare för att kunna utreda känslomässig tillgänglighet måste göra enskilda bedömningar i varje fall. De måste kunna visa på vilket sätt barnet får eller inte får sina behov tillgodosedda, för att kunna bedöma barnets behov av stöd och hjälp. Bedömningar kring känslomässig tillgänglighet är enligt Glaser (2011) komplexa. Vi kan se att när socialsekreterarna upplever att de inte har tiden att göra dessa komplexa bedömningar, så är risken att prognoser om barnets framtid uteblir i de utredningar där det inte ställs formella krav på det.

6.4.3 Omgivningens betydelse för prognoser

Glaser (2011) belyser vikten av att socialsekreterare ser till risk- och skyddsfaktorer på alla olika nivåer i barnets liv för att kunna göra en rättvisande bedömning av barnets känslomässiga behov. Andersson (2012) menar att risken för barns hälsa och utveckling inte enbart är beroende av risk- och skyddsfaktorer inom familjen. Skyddsfaktorer på olika nivåer i barnets liv kan väga upp de brister som finns inom familjen men riskfaktorer på samma nivåer kan dock öka barnets utsatthet. Det utvecklingsekologiska perspektivet innebär att socialsekreterare måste olika nivåer i barnets liv samt hur dessa nivåer interagerar med och påverkar varandra (Bronfenbrenner 1979).

Bronfenbrenner (1979) beskriver att *mikronivån* i barnets liv innehåller de system som finns i barnets direkta närmiljö exempelvis familj, skola, kompisar och fritidsaktiviteter. Att göra en analys på mikronivå innebär att reflektera kring hur barnet påverkas av och påverkar dessa sammanhang. I de utredningar som vi tagit del av handlar den överlägset största delen av analysen på mikronivå om barnets förhållande till sina föräldrar. Skola och förskola lyfts upp i de fall det är aktuellt i barnets liv. I vissa fall lyfts nätverket upp, exempelvis på följande sätt:

Barnet uppfattas ha tillit till sin mormor, farfar och morbror och barnet uppger att barnet känner sig trygg att bo hos mormor. (IP2, utredning).

Genomgående i utredningarna beskrivs nätverket mer eller mindre men det görs ingen djupare analys av hur barnet påverkas av sitt nätverk. Intervjuperson 2 beskriver i ovanstående citat att nätverket är något positivt för barnet men varför och på vilket sätt det är positivt diskuteras inte.

Mesonivån innebär, enligt det utvecklingsekologiska perspektivet, en interaktion mellan de olika mikronivåerna då exempelvis situationen i familjen kan påverka barnets skolgång och tvärtom (Bronfenbrenner 1979). De diskussioner som förs på mesonivå i vårt utredningsmaterial handlar till största del om hur föräldrar håller kontakten med skola eller förskola och hur praktiska saker såsom hämtning, lämning, kläder och läxläsning sköts. Intervjuperson 4 skriver såhär:

Kontakten mellan förälder och förskolan fungerar bra.
Föräldern ringer alltid och meddelar om barnet är sjuk eller det blir förändringar kring tider. (IP4, utredning).

Kontakten mellan skola eller förskola och föräldrar beskrivs i citatet ovan men socialsekreteraren för inget resonemang kring hur denna kontakt påverkar barnet. I utredningen av intervjuperson 2 beskriver socialsekreteraren barnets situation både i hemmet och i skolan och konstaterar sedan följande:

Barnet klarar inte skolmålen utifrån sin hemsituation. [...]
Barnet upplevs gladare, lugnare samt att koncentrationen har blivit bättre sedan barnet bor hos sin mormor. (IP2, utredning).

Det är bara i denna utredning som socialsekreteraren diskuterar hur barnets situation i ett mikrosystem påverkar situationen i ett annat mikrosystem,

exempelvis hur barnets hemsituation påverkar hans möjligheter att fungera i skola och förskola. I övriga utredningar förs ingen diskussion kring detta.

Analys på en *exonivå* innebär att socialsekreteraren för ett resonemang kring hur miljöer som inte finns barnets direkta närhet påverkar risken för skada på hälsa och utveckling (Bronfenbrenner 1979). I utredningarna lyfter socialsekreterarna genomgående upp föräldrarnas arbetssituation, som är ett sammanhang som återfinns på *exonivån*. Däremot förs inget resonemang kring hur detta sammanhang påverkar barnet. *Makronivån* i det utvecklingsekologiska perspektivet handlar om strukturella faktorer exempelvis värderingar och normer i samhället samt nationella politiska beslut (Bronfenbrenner 1979). Faktorer på en *makronivå* lyfts inte upp i någon av de utredningar vi tagit del av.

Detta sammantaget visar på att det utvecklingsekologiska perspektivet inte får särskilt stort utrymme i vårt utredningsmaterial. Detta stämmer även överens med Alexius (2013) resultat där hon menar att utvecklingsekologi som teoretiskt perspektiv får mycket litet utrymme när socialsekreterarna ska visa på en prognos om risk för skada på barnets hälsa och utveckling. Våra informanter lyfter i sina utredningar upp *mikronivåer*, främst föräldrar men även skola, förskola och nätverk. Interaktionen mellan de olika *mikronivåerna*, alltså *mesonivån*, diskuteras i viss utsträckning men sällan i förhållande till hur det påverkar barnet. *Exo-* och *makronivåer* diskuteras knappt överhuvudtaget. En viktig del i det utvecklingsekologiska perspektivet handlar om att göra barnet delaktigt i sitt eget liv genom att se till hur barnet själv påverkar de sammanhang hen befinner sig i (Andersson 2013). Detta resonemang kan vi inte identifiera på någon nivå eller i någon av utredningarna i vårt material. Andersson (2013) menar att socialsekreterare, för att kunna göra en prognos för framtiden och en bedömning av barns behov, måste se till alla nivåer i barnets liv och hur dessa samspelar med varandra. Trots att det utvecklingsekologiska perspektivet är grundläggande i BBIC (Socialstyrelsen 2013) så kan vi, utifrån vårt material, se att perspektivet får förhållandevis lite utrymme i utredningarna och att det i liten utsträckning används för att göra prognoser om risk för skada på barnens hälsa och utveckling.

6.5 Tydlighet och kommunikation

6.5.1 Att kommunicera känslomässiga brister till föräldrar

Aristoteles begrepp *phronesis*, klokhet eller praktisk vishet, innebär att den professionella kan göra bedömningar i det individuella fallet, grundat i praktisk erfarenhet och genom att anpassa sin teoretiska kunskap till det enskilda fallet. Detta är viktigt eftersom inga teorier eller metoder kan säga exakt hur man ska handla i varje enskilt fall (Thomassen 2007). Munro (2008) menar att många av de bedömningar som görs i barnavårdsutredningar grundar sig i socialsekreterarens magkänsla, sunda förnuft och erfarenhet. Detta bidrar till en osäkerhet i bedömningarna som då riskerar att inte bli rättssäkra för de berörda familjerna. Att många av bedömningarna i den sociala barnavården grundar sig i socialsekreterarnas praktiska vishet eller magkänsla grundad i erfarenhet är även något som bekräftas i vårt intervjumaterial. Intervjuperson 3 svarar såhär på frågan hur hon bedömer när hon har tillräckligt med information för att kunna bedöma känslomässigt tillgänglighet i en familj.

Det är jättesvårt för det är nog en känsla man har att nu är det klart va, nu är det tillräckligt... (IP3, intervju 2).

Ponnert och Rasmusson (2015) beskriver att en del av den kunskap som socialsekreterare använder i sitt arbete är grundad i den enskilda personens magkänsla eller sunda förnuft. Intervjuperson 3 säger att hon gör bedömningar grundade i en känsla hon får. Tillsammans med erfarenhet, sunt förnuft och förmågan att anpassa sin teoretiska kunskap till det enskilda fallet, skapar känslan det Aristoteles kallar *phronesis* eller praktisk vishet. Bedömningar handlar även om hur socialsekreteraren tolkar den information som inkommit. Även här använder de sig av sin praktiska vishet. Intervjuperson 1 uttrycker det såhär:

Det finns säkert mycket mer att säga som jag inte kan sätta fingret på eller formulera men jag kände ju tydligt det, redan första gången jag träffade dem att detta inte kändes som förälder och barn. Alltså de har någon form av relation men [...] det kändes inte som den nära relationen

förälder-barn liksom. Så att, ja och sen har jag ägnat mycket tid att ja fundera på ja vad det är som gör att jag känner så [...] man känner ju igen sig i det de andra skriver och att man mycket tar upp samma saker så att det är ju verkligen ett tydligt mönster trots att det är olika personer som har vart inne och som beskriver detta med sina ord. (IP1, intervju 1).

Många av de bedömningar socialsekreterare gör av känslomässig tillgänglighet grundar sig alltså i en känsla som är svår att sätta ord på. Alla informanter lyfter på olika sätt upp svårigheten i att prata med föräldrarna om att barnet inte får sina känslomässiga behov tillgodosedda. Detta beror dels på att man gör bedömningar som grundas i den egna praktiska visheten men också på att det faktiskt är svårt att definiera vad känslomässig försummelse är. Intervjuperson 2 uttrycker det så här:

Jättesvårt att förklara det för föräldrarna när man själv inte vet vad det är man ska förklara egentligen. (IP2, intervju 1).

Glaser (2011) beskriver att när socialsekreteraren ska göra bedömningar av känslomässig tillgänglighet så behöver man fokusera på flera olika faktorer. Det handlar exempelvis om kvaliteten på relationen mellan barnet och föräldern, barnets behov och syn på sin egen situation samt föräldrarnas förmåga att förstå problematiken och tillgodogöra sig hjälp och stöd. Föräldrars förståelse är alltså en viktig del av utredningen och som intervjuperson 2 uttrycker ovan så handlar en del av föräldrarnas förståelse om att socialsekreterarens förmåga att ge föräldrarna en tydlig förklaring av den problematik man ser. När man som socialsekreterare inte själv riktigt vet vad det är man har sett blir det svårt att förklara för föräldrarna och ännu svårare att göra en bedömning av ifall föräldrarna förstått problematiken.

Flera av våra informanter belyser att generationsperspektivet får betydelse när man ska prata med föräldrarna om den känslomässiga problematiken.

Intervjuperson 3 beskriver det så här:

Det är svårt. För om man tänker så alltså att föräldern eller föräldrarna i den här utredningen, de förstår ju inte. Och många gånger de här, just som har de känslomässiga bristerna. [...] De förstår ju inte att de har känslomässiga brister. Så det är ju alltid en utmaning och många gånger så, ja de förstår det till en viss gräns och sen är det stopp. (IP3, intervju 1).

Det intervjuperson 3 säger stämmer väl överens med vad Killén (2002) säger. Hon menar att föräldrar som själva inte fått sina känslomässiga behov tillgodosedda av sina föräldrar, under uppväxten, har svårt att vara känslomässigt tillgängliga för sina barn. När en förälder själv inte fått sina känslomässiga behov tillgodosedda kan det vara svårt att förstå när någon försöker förklara vad det innebär att vara känslomässigt tillgänglig. I vårt material kan vi tydligt se att när socialsekreterarna diskuterar generationsperspektivet, så görs det i enlighet med Killéns syn på hur föräldrarnas egen uppväxt och relation till sina föräldrar påverkar deras förmåga att känslomässigt möta sina egna barn. När nätverket diskuteras så är det främst barnets mor- och farföräldrar som lyfts upp och vår upplevelse är att socialsekreterare sällan ställer frågor till barnets föräldrar om det funnits andra betydelsefulla personer under deras egen uppväxt. Andersson (2012) lyfter upp vikten av att inte låta de risker som finns inom familjen skymma sikten för skyddande faktorer på andra nivåer. Att som barn ha någon trygg vuxen som kan möta ens känslomässiga behov är en skyddande faktor, oavsett om denna person är en förälder eller någon utanför familjen. Utifrån detta kan vi se att socialsekreterare för att kunna göra en bedömning av föräldrars förmåga utifrån ett generationsperspektiv behöver se till mer än bara föräldrarnas relation till sina egna föräldrar. De måste undersöka om det, under föräldrarnas uppväxt, fanns andra viktiga personer som hade förmågan att kompensera de eventuella brister som fanns i familjen. Det är viktigt att inte döma föräldrarnas förmåga att känslomässigt möta sina barn endast utifrån deras egen relation till sina föräldrar

utan att se till generationsperspektivet i vidare bemärkelse. I vårt material kan vi dock se att detta vidare perspektiv på generation uteblir och föräldrarnas förmåga att känslomässigt möta sina barn bedöms till stor del utifrån deras egen relation till sina föräldrar.

Som vi tidigare nämnt är, enligt Glaser (2011), en viktig del av barnavårdsutredningar att utreda föräldrars förståelse av problemet och förmåga att tillgodogöra sig stöd. Socialsekreterarna i vår studie upplever att de har svårt att ge föräldrarna en tydlig förklaring av vad de känslomässiga brister man har sett innebär och får för betydelse för barnet. De menar dessutom att föräldrar ofta inte förstår vad de känslomässiga bristerna kan innebära, utifrån att de själva inte fått sina känslomässiga behov tillgodosedda av sina föräldrar. Vi kan se att kombinationen av dessa två faktorer riskerar att leda till att den del av utredningen som rör föräldrarnas förmåga att förstå problematiken och tillgodogöra sig stöd blir lidande och att dessa bedömningar blir svåra att göra.

6.5.2 Att kommunicera känslomässiga brister till domstol

Våra informanter lyfter även upp att det är svårt att kommunicera brister i den känslomässiga tillgängligheten i utredningar som ska tas upp i rättsliga förhandlingar. Den svenska LVU- lagstiftningen kräver att socialnämnden tydligt ska kunna visa på hur det aktuella barnet inte får sina behov tillgodosedda och hur det innebär påtaglig risk för skada på barnets hälsa och utveckling (SOSFS 1997:15). Munro (2008) menar att vetenskapligt grundade bedömningar ökar trovärdighet och rättsäkerhet och Lundström (2012) anser att vårt individuella samhälle och de differentierade synen på föräldraskap som detta medför, bidragit till ökade krav på att bedömningar av risk för skada på ett barns hälsa och utveckling ska vara grundade i vetenskaplig kunskap och forskning. Flera av informanterna beskriver att man behöver vara tydlig och konkret i sin beskrivning av på vilket sätt den aktuella problematiken utgör en risk för barnets hälsa och utveckling. Intervjuperson 3 uttrycker det såhär:

...det fanns liksom ingen misshandel, missbruk, inga [...] säkerhetsbrister så, utan det var bara känslomässigt hela allt. Då måste man in och kunna förklara för rätten [...]

Alltså man tar alla stegen, så här blir det för barnet om man gör så här och så. Annars tror jag inte att de köper det. (IP3, intervju 2).

Intervjuperson 3 lyfter alltså upp att det är viktigt att tydligt kunna visa på vilka konsekvenser känslomässiga brister får för barnet i rättsliga förhandlingar. En anledning till att detta är så viktigt skulle kunna vara den individualisering som Lundström (2012) menar har skett i samhället de senaste åren. När normer kring föräldraskap ser olika ut i olika familjer påverkar det trovärdigheten hos professionella och möjligheten att göra ”rätt” bedömning minskar då det inte längre finns endast ett rätt sätt att utöva föräldraskap på.

Våra intervjupersoner lyfter att även utfallet av rättsliga förhandlingar är personbundet utifrån synen på vad som är ett bra föräldraskap har individualiserats. De rättsliga förhandlingarna påverkas dels av socialsekreterarens förmåga att beskriva konsekvenserna av den känslomässiga försummelsen för det aktuella barnet. Det handlar även om vilken kunskap och förståelse de personer som sitter i rätten har kring de känslomässiga aspekterna av föräldraskapet. Intervjuperson 4 uttrycker sig så här angående hur rättsliga förhandlingar är beroende av person:

Det är också väldigt individuellt vem man får, för det finns vissa domare som är mycket mer barnfokuserade och har kunskap om vilka konsekvenser det blir [...] Så jag tror det är lite personbundet också (IP4, intervju 2).

Utifrån vårt material kan vi se att socialsekreterarnas upplevelse är att utgången av rättsliga förhandlingar beror dels på hur väl socialsekreteraren kan beskriva hur känslomässiga brister får konsekvenser för barnet i den utredning som läggs fram. Det beror även på hur advokater och domare tolkar och värderar informationen i utredningen. Vi kan därför se att både utredning och rättsliga förhandlingar som behandlar ärenden där barn får illa på grund av att de inte får sina känslomässiga behov tillgodosedda, löper stor risk att bli rättsosäkra för barn och familjer.

7. Sammanfattning

Vi kommer här att göra en kort sammanfattning av de resultat vi kunnat utläsa i vårt material och koppla detta till studiens frågeställningar.

Hur beskriver och diskuterar socialsekreterarna begreppen känslomässig tillgänglighet samt barns känslomässiga behov?

Socialsekreterarna i vår studie beskriver alla känslomässig tillgänglighet på liknade sätt, även om deras trygghet i definitionen skiljer sig åt. Oavsett hur säkra de är på definitionen upplever de alla att området är det svåraste att utreda. Socialsekreterarna berättar att de för att kunna visa på de känslomässiga bristerna behöver de se problematiken över tid. Det behöver även vara många professionella som ser samma sak och barnet måste uppvisa symptom på att de far illa av de känslomässiga bristerna. Ett av våra viktigaste resultat är att socialsekreterarna upplever att de, utifrån att det är så svårt att se och visa på känslomässiga brister, vill ha någon annan mer konkret problematik att utgå ifrån.

Det som även framgår av vårt resultat är att socialsekreterarna upplever att de inte har någon konkret vägledning i arbetet att utreda och bedöma känslomässig tillgänglighet. Vi kan se att detta leder till att de slutsatser som dras i utredningarna till stor del hänger på den enskilda socialsekreterarens kunnande, praktiska vishet och vetande i form av teoretisk och forskningsbaserad kunskap. Utifrån detta så tolkar varje socialsekreterare den information som framkommit på olika sätt i utredningen. Vårt material visar att socialsekreterarna upplever att även utgången av rättsliga förhandlingar till stor del är beroende av person. Detta dels genom hur tydligt socialsekreteraren kan beskriva den känslomässiga bristen men även utifrån hur advokater och domare tolkar den information som presenteras i utredningen. Vi kommer att diskutera detta närmare i uppsatsens avslutande diskussion.

På vilket sätt beskriver socialsekreterarna hur barnet får/inte får sina känslomässiga behov tillgodosedda i sociala barnavårdsutredningar?

I LVU- utredningarna som ingår i vårt material kan vi se att socialsekreterarna använder sig av sitt teoretiska vetande för att beskriva hur barnet inte får sina

känslomässiga behov tillgodosedda. I den ena LVU-utredningen används forskning om hur konkret problematik, såsom exempelvis föräldrarnas missbruk och att barn bevittnar våld, kan påverka barnets förutsättningar att få sina känslomässiga behov tillgodosedda. I den andra LVU-utredningen använder socialsekreteraren sig av anknytningsteorin för att visa på en prognos om risk för skada på barnets hälsa och utveckling i framtiden. I SoL-utredningarna görs ingen djupare analys av vilka konsekvenser den känslomässiga otillgängligheten får för det enskilda barnet. Analysen fokuserar på föräldrarnas mer konkreta problematik men inte heller här görs en djupare analys av hur bristerna påverkar barnets förutsättningar att få eller inte få sina känslomässiga behov tillgodosedda.

Genomgående i utredningarna kan vi se att det utvecklingsekologiska perspektivet uteblir. Barnet diskuteras i förhållande till sina föräldrar men diskussionen handlar endast om hur föräldern påverkar barnet och inte hur barnet i sin tur påverkar sina föräldrar. Barnets förutsättningar att få sina känslomässiga behov tillgodosedda diskuteras inte i förhållande till andra nivåer eller sammanhang i barnets liv. Detta trots att det utvecklingsekologiska perspektivet är grundläggande i BBIC.

Hur talar socialsekreterare om sin kunskapsbas kopplat till att utreda känslomässig tillgänglighet samt bedöma om barn får sina känslomässiga behov tillgodosedda av föräldrarna eller på annat sätt?

Socialsekreterarna i vår studie berättar att en stor anledning till att de i så hög utsträckning fokuserar på den mer konkreta problematiken är att de saknar kunskap kring konsekvenser av känslomässig försummelse och misshandel. Kunskapen de fick med sig genom socionomutbildningen är bred och generell, en av våra informanter lyfter dessutom upp att hennes kunskap på området behöver uppdateras då det var längesedan hon tog examen. Bristen på kunskap kring den känslomässiga tillgängligheten gör det även svårt att kommunicera de känslomässiga bristerna på ett tydligt sätt till föräldrar samt i utredningar som ska upp i rättsliga förhandlingar. En slutsats vi drar utifrån vårt material är att socialsekreterarna i bristen på kunskap avvaktar ansökan på LVU tills man kan se symptom på barnet eller att annan mer problematiken hos föräldrarna för att på så visa på ett tydligare sätt kunna visa på faktisk risk för att barnets hälsa och utveckling allvarlig ska komma till skada.

8. Avslutande diskussion

I denna avslutande diskussion kommer vi att föra ett resonemang kring vårt resultat och våra tankar kring de processer som innefattas i arbetet att utreda om barn får sina känslomässiga behov tillgodosedda.

Genom arbetet med denna uppsats så har det blivit tydligt för oss hur lite man som socialsekreterare har att ”hålla sig i” och hur ensam man faktiskt är i sitt arbete. Vårt material visar att arbetet med att utreda känslomässig tillgänglighet i familjer är komplext. Våra informanter uppvisar i intervjuerna en stor osäkerhet kring att utreda om barn får sina känslomässiga behov tillgodosedda. Bedömningar om barns känslomässiga behov behöver dessutom ske på flera nivåer och socialsekreterare behöver utreda hur barnet påverkas av och påverkar de olika system barnet befinner sig i. Våra informanter lyfter upp att de saknar tiden att se, men även kunskapen att tolka det de faktiskt sett. För att kunna göra rättssäkra bedömningar behöver socialsekreterarna mer kunskap kring vad barn behöver och om att känna igen när barn inte får sina känslomässiga behov tillgodosedda. De behöver även tid, dels för att kunna tillgodogöra sig teoretisk och forskningsbaserad kunskap men även för att skapa kunskap genom reflektion tillsammans med sina kollegor. Kunskapen är inte given, varje barn och familj är unika vilket gör att den generella beskrivning som teoretisk kunskap ger inte räcker. Socialsekreterarna behöver tid för att träffa familjen och hjälp att reflektera över vad det är man faktiskt har sett. Genom att reflektera med kollegor blir socialsekreterarnas egna värderingar synliga och risken för att tolkningar av det de sett endast grundar sig i deras egen magkänsla minskar.

Förutom att våra informanter säger att de saknar den kunskap och tid som krävs så lyfter de att de saknar vägledning, både konkret och i form av stöd i organisationen. De menar att det är svårt att fokusera på de känslomässiga frågorna på egen hand och att utrymme, samt andra förutsättningar till att reflektera tillsammans med sina kollegor inte prioriteras på ett tydligt sätt i organisationen. Vi upplever att organisationen i många fall sviker sina socialsekreterare då de ofta står väldigt ensamma i sina bedömningar och många bedömningar görs därför utifrån den enskilda socialsekreterarens känsla i en viss

situation. Vi upplever att det är svårt att definiera vad denna känsla egentligen grundar sig i men trots detta så lyfts det både i vårt material och i tidigare forskning som en grundläggande del i de bedömningar som görs. Vi har tidigare diskuterat känsla som en del av *phronesis*, alltså den praktiska visheten, som förutom känsla även bygger på erfarenhet, värderingar och hur man använder sin teoretiska kunskap i det enskilda fallet. Våra informanter lyfter att det många gånger är svårt att kommunicera varför de gör den bedömning de gör, både till föräldrar och domstol. Detta utifrån att så stor del av bedömningarna grundar sig i en känsla man får i den enskilda situationen och att den känslan är svår att sätta ord på. Vi ställer oss frågande till om det blir rättssäkert att grunda bedömningar på något man inte kan sätta ord på och om vi inte på ett tydligt sätt kan kommunicera känslomässiga brister till föräldrar, kan vi då ens hävda att det vi ser är en brist?

Ett annat resultat i vår studie är att även utgången av rättsliga förhandlingar till stor del är beroende av person, vilket för oss är mycket förvånande. När vi började arbetet med denna uppsats var vår uppfattning att rättsliga förhandlingar om vård enligt LVU är rättssäkra och inte påverkades nämnvärt av vem som var domare eller advokat i det enskilda ärendet. Våra intervjupersoner lyfter dock att kunskap, värderingar och barnfokus hos domare och advokater i domstolen får stor betydelse för utfallet i det enskilda ärendet. Detta innebär att om du som barn blir föremål för utredning inom den sociala barnvården så är det inte endast en objektiv bedömning av dina föräldrars förmåga att möta dig och i vilken utsträckning dina känslomässiga behov tillgodoses som görs. Vi kan se att risken finns, att de bedömningar som görs i ditt ärende, är beroende av vilken erfarenhet, teoretisk kunskap, praktisk vishet och syn på barn den socialsekreterare som utreder ditt ärende har. Om bedömningen görs att du behöver bo någon annanstans för att få dina känslomässiga behov tillgodosedda, och att utredningen därför leder till en ansökan om vård enligt LVU, är det även här kunskap, praktisk vishet och värderingar hos de advokater och domare du möter i rätten som avgör din framtid.

Vi ställde oss i vår problemformulering frågan om ifall de känslomässiga aspekterna av barns behov och föräldrars förmågor får utrymme i

barnvårdsutredningar eller om dessa tenderar att fokusera mer på vad som kommer ur den känslomässiga otillgängligheten i form av exempelvis symptom hos barnet eller annan mer konkret problematik. En risk vi kan se är att socialtjänsten och rättsväsenet förbiser många av de barn som inte får sina känslomässiga behov tillgodosedda och barn riskerar därmed att fortsätta fara illa. Vi kan sammanfattningsvis konstatera att vårt material visar att socialsekreterare upplever att de måste ha tydliga symptom hos barnet alternativt mer konkret problematik att utgå ifrån för att kunna ansöka om vård enligt LVU. Även frivilliga insatser är svårt att motivera för föräldrar utifrån att det finns känslomässiga brister då brister på detta område är svåra att förklara på det tydliga sätt som krävs för att en förändring ska vara möjlig. Vår studie visar att orsaken till detta är att socialsekreterarna saknar både den kunskap och tid som krävs för att se och kunna kommunicera känslomässiga brister. Frågan vi ställer oss utifrån detta är: Är det ens möjligt att utreda känslomässig tillgänglighet samt om barn får sina känslomässiga behov tillgodosedda, utifrån den kunskapsbas och de förutsättningar som finns i den sociala barnvården idag?

9. Förslag till vidare forskning

När vi genomfört vår studie så har det uppkommit andra områden som skulle vara intressant att titta mer på. Några av dessa områden kommer vi lyfta upp nedan.

- Skiljer utredning och bedömning kring den känslomässiga tillgängligheten sig åt mellan barn och ungdomar? Tar de känslomässiga behoven sig i uttryck på ett annat sätt när det gäller ungdomar?
- Vad är det som gör att socialsekreterare inte har tid att se den känslomässiga tillgängligheten och bedöma om barn får sina känslomässiga behov tillgodosedda? Vad skulle krävas av den enskilda socialsekreteraren och vad skulle krävas av organisationen?
- Hur påverkar de språkliga konstruktionerna av barns känslomässiga behov det praktiska arbetet med utredning och bedömning?
- Fördjupning om hur kunskapsläge hos advokater och domare påverkar rättsliga förhandlingar. Hur stor betydelse får deras kunskap kring den känslomässiga tillgängligheten i utfallet av domar?
- Gå närmare in på risk- och skyddsbedömningar. Hur görs dessa idag och vilket behov finns av manualbaserade riskbedömningsinstrument?

Referenser

- Alexius, Katarina (2013) Prognoser i tvångsvårdsärenden om omsorgssvikt. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 20(3-4), 186-202.
- Andersson, Bengt-Erik (1986) *Utvecklingsekologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Andersson, Gunvor (2012) Om yngre barn i socialt arbete. I I. Höjer, M. Sallnäs & Y. Sjöblom (red.): *När samhället träder in – barn, föräldrar och social barnavård* (s. 91-118). Lund: Studentlitteratur.
- Andersson, Gunvor (2013) Utvecklingsekologi och sociala problem. I A. Meeuwisse & H. Swärd (red.) *Perspektiv på sociala problem* (s. 202-216). Stockholm: Natur & Kultur.
- Bronfenbrenner, Urie (1979) *Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. London: Harvard University Press.
- Bryman, Alan (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.
- Dalen, Monica (2015) *Intervju som metod*. Malmö: Gleerups.
- Glaser, Danya (2011) How to deal with emotional abuse and neglect – Further development for a conceptual framework (FRAMEA). *Child Abuse & Neglect* 35(10), 866-875.
- Goldsmith, Rachel E. & Freyd, Jennifer J. (2005) Awareness for Emotional Abuse. *Journal of Emotional Abuse*, 5(1), 95-123.
- Johansson, Karin (2008) *Kan man bli sjuk av ord? Det osynliga våldet mot själen*. Stockholm: BRIS.
- Killén, Kari (1994) *Svikna barn: Om bristande omsorg och vårt ansvar för det utsatta barnet*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Killén, Kari (2002) *Barndomen varar i generationer: Om förebyggande arbete med utsatta familjer*. Lund: Studentlitteratur.
- Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2014) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

- Larsson, Sam (2005) Kvalitativ metod – en introduktion. I S. Larsson, J. Lilja & K. Mannheimer (red.): *Forskningsmetoder i socialt arbete* (s. 91-128). Lund: Studentlitteratur.
- Lindén, Gunilla (2013) Anknytningsteoretiska perspektiv på sociala problem. I A. Meeuwisse & H. Swärd (red.): *Perspektiv på sociala problem* (s. 217-241). Stockholm: Natur & Kultur.
- Lindgren, Simon (2014a) Kodning. I M. Hjerm, S. Lindgren & M. Nilsson (red.): *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys* (s. 45-61). Malmö: Gleerups.
- Lindgren, Simon (2014b) Tematisering. I M. Hjerm, S. Lindgren & M. Nilsson (red.): *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys* (s. 63-72). Malmö: Gleerups.
- Lindholm, Johanna (2014) FN:s konvention om barnens rättigheter. I A-C. Cederborg (Red.): *Barnperspektiv i socialtjänstens arbete* (s. 17-48). Malmö: Gleerups.
- Lundström, Tommy (2012) Risk och riskbedömningar. I I. Höjer, M. Sallnäs & Y. Sjöblom (red.): *När samhället träder in – barn, föräldrar och social barnavård* (s. 149-166). Lund: Studentlitteratur.
- Munro, Eileen (1998) Improving Social Workers' knowledge base in Child Protection Work. *The British Journal of Social Work*, 28(1), 89-105.
- Munro, Eileen (2008) *Effective Child Protection*. London: Sage.
- Munro, Eileen (2010) Learning to reduce risk in child protection. *The British Journal of Social Work*, 40(4), 1135-1151.
- Nordlander, Lars (2006) *Mellan kunskap och handling: om socialsekreterares kunskapsanvändning i utredningsarbetet*. Umeå: Institutionen för socialt arbete, Umeå universitet.
- Ponnert, Lina (2015a) Inledning. I L. Ponnert (red.): *Utredningsarbete i den sociala barnavården* (s. 7-12). Malmö: Gleerups.
- Ponnert, Lina (2015b) Utredningsarbete i barnavården – centrala utgångspunkter. I L. Ponnert (red.): *Utredningsarbete i den sociala barnavården* (s. 13-32). Malmö: Gleerups.

- Ponnert, Lina & Rasmusson, Bodil (2015) Att bedöma barns behov och föräldrars förmåga. I L. Ponnert (red.): *Utredningsarbete i den sociala barnvården* (s. 33-60). Malmö: Gleerups.
- Rasmusson, Bodil (2009) *Analys, bedömning och beslut i utredningar enligt BBIC*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Schneider, Mary W, Ross, Anita, Graham, J. Christopher & Zielinski, Angiela (2005) Do allegations of emotional maltreatment predict developmental outcomes beyond that of other forms of maltreatment? *Child Abuse & Neglect*, 29(5), 513-532.
- SFS 1949:381. *Föräldrabalk*. Stockholm: Justitiedepartementet L2.
- SFS 1990:52. *Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga*. Stockholm: Socialdepartementet.
- SFS 2001:453. *Socialtjänstlag*. Stockholm: Socialdepartementet.
- Socialstyrelsen (2012) *Child welfare in a state of change - Final report from the BBIC project*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2013) *Barns behov i centrum – Grundbok (BBIC)*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2015a) *Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen (2015b) *Utreda barn och unga – Handbok för socialtjänstens arbete enligt socialtjänstlagen*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- SOSFS 1997:15. *Socialstyrelsens allmänna råd om tillämpningen av lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- SOU 1997:116. *Barnets Bästa i främsta rummet. FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige*. Stockholm: Socialdepartementet.
- Thomassen, Magdelene (2007) *Vetenskap, kunskap och praxis: Introduktion till vetenskapsfilosofi*. Malmö: Gleerups.
- Wiklund, Stefan (2006) Signs of child maltreatment. The extent and nature of referrals to Swedish child welfare agencies. *European Journal of Social Work*, 9(1), 39-58.

Bilagor

Bilaga 1: Informationsbrev till informanter

Hej!

Göteborgs universitet 150303

Vi är nu inne på socionomprogrammets sjätte termin och det är dags för oss att skriva vår C-uppsats. Det vi har valt att fördjupa oss i handlar om att utreda känslomässig tillgänglighet hos föräldrar. Tidigare forskning visar på att barn som upplevt känslomässig misshandel eller försummelse löper stor risk att skadas i sin hälsa och utveckling. Det framkommer också att det som professionell är svårt att upptäcka att barn utsätts för känslomässig misshandel eller försummelse då det ofta är svårt att ”ta på”. Det är dessutom svårt att visa att det finns en konkret risk för skada för barnet i jämförelse med fall där det förekommer exempelvis fysisk misshandel eller sexuella övergrepp. Vi kommer att göra en kvalitativ studie som baseras på intervjuer med socialsekreterare och läsning och analys av barnavårdsutredningar som är skrivna av de intervjuade socialsekreterarna. Vi vill undersöka hur man som socialsekreterare talar om omsorgssvikt i familjer kopplat till den känslomässiga tillgängligheten hos föräldrarna. Vi vill titta på hur föräldrars känslomässiga tillgänglighet beskrivs och på vilket sätt hjälp- och stödinsatser till barn och deras familjer motiveras i utredningar. Vi vill även undersöka hur du som socialsekreterare upplever att det är att utreda känslomässig tillgänglighet hos föräldrar till barn som misstänks fara illa.

Din medverkan kommer att innebära:

Vi kommer vilja genomföra två intervjuer med dig, vi räknar med att varje intervju kommer att ta max 50 minuter. I den första intervjun kommer vi att vilja ställa frågor kring hur du som socialsekreterare kan se och beskriva känslomässig tillgänglighet och omsorgssvikt hos föräldrar. När vi har den andra intervjun kommer vi att ha läst utredningen som är skriven av dig. Denna intervju kommer dels att utgå ifrån utredningen men även till stor del fokusera på dina upplevelser av att arbeta med utredning av föräldrars känslomässiga tillgänglighet. Vilka hinder och möjligheter ser du i utredningsarbetet?

- Intervjuerna kommer att spelas in och förvaras på ett säkert sätt. Vi kommer att transkribera materialet.
- Din medverkan i studien är frivillig och du kan när som helst välja att avbryta din medverkan.
- Vi kommer inte att lämna ut namn eller andra känsliga uppgifter om dig i studien. Vi kommer inte heller att namnge vilken kommun studien är genomförd i. Din medverkan är helt anonym.
- När materialet är transkriberat kommer vi att maila det till dig så att du får möjlighet att läsa igenom intervjun, komma med synpunkter och

eventuella förtydliganden. Du kommer att få ta del av den färdiga uppsatsen. Vill du läsa den blir vi glada för det!

- Studien kommer att publiceras och vara tillgänglig för allmänheten.

Under hela studiens gång kan du höra av dig till oss med frågor, funderingar, synpunkter eller förtydliganden av de uppgifter du lämnat. Vi ser fram emot att få ta del av era tankar och upplevelser!

Med vänlig hälsning

Therese Åhs 07xxxxxxxx xxxxx@hotmail.com
Emma Svernling 07xxxxxxxx xxxxxxxxxxxxxxxx@gmail.com
Socionomprogrammet
Institutionen för socialt arbete
Göteborgs universitet

Handledare:

Ing-Marie Johansson xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx@socwork.gu.se

Bilaga 2: Intervjuguide 1

Intervjuguide 1

Börja med att informera om studiens syfte samt anonymitet, att studien kommer att publiceras och att det är frivilligt att delta och möjligt att avbryta sin medverkan. Informera om att intervjun kommer att spelas in, samtycke? På grund av sekretess, undvik att nämna namn på klienter under intervjun.

Inledande frågor

- Utbildning, antal år som socionom och år på arbetsplatsen?
- Kan du beskriva dina arbetsuppgifter?
- Hur kommer det sig att du har valt att arbeta med barn och familjer inom socialtjänsten?

Begreppet känslomässig tillgänglighet

- Vad ingår i det begreppet för dig?
- Hur går du tillväga när du ska utreda känslomässig tillgänglighet?
 - *Om intervjupersonen inte säger något om vilka instrument/riktlinjer de använder så fråga om det finns några sådana.*
 - *Tidigare forskning visar att känslomässiga brister av olika slag ger stora skador för barnen, dock svårt att se isolerat då den känslomässiga försummelsen ofta ingår i alla olika former av misshandel och omsorgssvikt. Hur vet man vad som är vad?*
- Är BBIC till någon hjälp för dig när du ska utreda känslomässig tillgänglighet? Om ja, på vilket sätt? Om nej, varför inte?
- Har du någon erfarenhet av ärenden där anmälan endast grundar sig i misstanke om att barnet far illa känslomässigt?
 - Hur var anmälan formulerad? Hur motiverade anmälaren sin misstanke?
 - Hur blev din utredningsprocess? Skiljde den sig åt mot hur du hade gjort om anmälan grundade sig i misstanke om andra brister i omsorgen?
 - Om inte – Vad tror du att det beror på?

Egna erfarenheter: Utifrån den familj som socialsekreterarna valt ut för studien.

- Beskriv familjen:
 - *Anmälan*
 - *Problembild*
 - *Utredningens genomförande*
 - *Vad framkom under utredningen- risk-skyddsfaktorer, symptom hos barnet, resurser och brister hos föräldrarna.*

- *Koppla tillbaka till vad som framkom under utredningen.* Hur tänker du när du sorterar in informationen under rubrikerna
- Vilka faktorer spelade in för att du skulle bevilja insats/ansöka om vård enligt LVU?

Mailadress för att få transkribering?

Bilaga 3: Intervjuguide 2

Intervjuguide 2

Intervjun baserar sig på utredningarna vi har läst. Vi kommer att ställa några frågor specifikt om socialsekreterarens enskilda utredning men de flesta frågorna är generellt utformade utefter de tankar vi fått när vi läst.

Om utredningens genomförande

- Möjligheter kring att utreda känslomässig tillgänglighet?
- Svårigheter kring att utreda känslomässig tillgänglighet?

Vår upplevelse är att alla föräldraförmågor hänger ihop med föräldrars känslomässiga tillgänglighet och vi kan genom att vi läst utredningarna koppla ihop och se känslomässiga svårigheter även under andra föräldraförmågor.

- Hur ser du på det?
- Hur gör du bedömningen om var informationen som finns ska vara i utredningen?
- Hur tänker du när det under utredningstiden finns insatser i en familj, så som familjebehandling eller institutionsplacering? Hur mycket förlitar du dig på andra professionellas bedömningar och hur mycket känner du att du behöver träffa familjen själv för att kunna skriva om känslomässig tillgänglighet i utredningen?
- När upplever du att du har tillräckligt med information för att kunna säga något om känslomässig tillgänglighet i utredningen?
 - *Hur mycket tid?*
 - *Vad behöver du se i samspelet för att kunna identifiera det som brister i det känslomässiga?*
 - *Upplever du att de möjligheterna finns för att kunna göra detta. Varför/varför inte?*
 - *Om inte: Vad behövs för att kunna göra detta? Ex. tid, utbildning eller vidareutbildning?*

Om analys och bedömning

- Hur tänkte du när du skrev analysen i utredningen som vi läst?
 - *Hur valde du ut det du tog med i analysen?*
 - *Varför tog du med det du gjorde?*
 - *Hur tänker du kring att koppla ihop föräldrarnas svårigheter med vilka konsekvenser det blir för barnet?*
 - *Hur tänker du kring basen i BBIC-triangeln i analysen? Kopplar du ihop faktorerna med föräldrars svårigheter och barns behov?*
- Vilka typer av påståenden blir viktiga för din bedömning både av situationen här och nu och risker för framtiden? *Bakgrund, kunskap, prognos...*

- Möjligheter och svårigheter att argumentera för SoL-insatser/vård enligt LVU grundat i känslomässiga brister?
 - *Skillnad gentemot andra brister i omsorgen?*
 - *Svårigheter kring rättsliga förhandlingar?*
 - *Förändring över tid gällande synen på vilka konsekvenser brister i känslomässig tillgänglighet får för barnet?*

Bilaga 4: Presentation av utredningsmaterialet – tabell

	Utredning IP1	Utredning IP2	Utredning IP3	Utredning IP4
Barnets ålder	4 år	11 år	4 månader	4 år
Antal tidigare utredningar	5	1	0	1
Utredningens genomförande	Samtal med den ena föräldern	8 hembesök hos föräldern	Utredningsplacering på institution	2 hembesök med observation
	Telefonsamtal med den andra föräldern	3 barnsamtal	Samtal och möten med institutionen	2 samtal, telefon samt mailkontakt med föräldern
	1 hembesök i familjehemmet	Flera hembesök hos familjehemmet	Samtal/telefonsamtal med andra professionella	1 barnsamtal
	Aktanteckningar från observationer vid umgänge med båda föräldrarna	Flera samtal/telefonsamtal med förälder	Telefonsamtal med båda föräldrarna	Kontakt med andra professionella
	Kontakt med andra professionella	Kontakt med nätverk, skola och andra professionella		
Beslut/förslag till beslut + lagrum	Fortsatt vård LVU 2§	Vård LVU 2§	Öppenvårds-insatser SoL 4:1§	Öppenvårds-insatser SoL 4:1§